

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Problematiken kring grammatiken

Slobodan Cvjetkovic och Kaliopi Tioukalias

LAU370

Handledare: Ann-Marie Gärling

Examinator: Marianne Molander-Beyer

Rapportnummer: HT09-2611-061

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Abstract

Examensarbete inom lärarutbildningen

Titel: "Problematiken kring grammatiken"

Författare: Slobodan Cvjetkovic och Kaliopi Tioukalias

Termin och år: HT 2009

Kursansvarig institution: Sociologiska institutionen

Handledare: Ann-Marie Gärling

Examinator: Marianne Molander-Beyer

Rapportnummer: HT09-2611-061

Nyckelord: Praktiskt användbar grammatik, grammatikundervisning, elevattityder, lärarattityder, styrdokument.

Detta examensarbets syfte var att ta reda på ett antal gymnasieelevers och gymnasielärares attityder till engelsk grammatik och grammatikundervisning, samt att jämföra attityderna med hur grammatikundervisningen integrerades i skolundervisningen såväl som i relation till gällande styrdokument och teorier om grammatikundervisning. Datainsamlingsmetoden som användes var både kvantitativ och kvalitativ; den kvantitativa aspekten utgjordes av elevenkäter, medan den kvalitativa aspekten utgjordes av lärarintervjuer. Av resultatet framgick att attityden gentemot grammatik och grammatikundervisning har förändrats genom åren; numera: (1) betonas kommunikativ kompetens istället för att kunna analysera språket, (2) ingår grammatikundervisningen som en naturlig – och inte isolerad – del i skolundervisningen, samt (3) vill eleverna ha mer grammatik. Därtill framgick att elevmajoriteten är nöjd med grammatikundervisningsmängden, att eleverna ser grammatikkunskaper som nödvändiga för att uttrycka sig korrekt och behärska ett språk, att det är viktigt att läraren ser grammatik som viktig eftersom dennes attityd(er) och undervisning påverkar elevernas uppfattning av vad grammatik är och innebär, samt att få elever skulle välja bort grammatikundervisning. Därutöver förefaller att styrdokumentet inte uppger grammatikkunskaper som nödvändiga, men att lärarna ser dem som sådana för att eleverna ska kunna nå vissa styrdokumentsmål. Utöver detta framgick att autenticitet, repetition och nivåanpassning är viktigt i grammatikundervisningen, samt att man som lärare bör skilja mellan olika sorts fel i rättningen och få eleverna att nå sin fulla potential genom utmaningar. Slutligen framgick att eleverna ser grammatikundervisningen som central i skolverksamheten då 98 procent av eleverna anser sig ha användning av grammatikkunskaperna utanför skolan. Som blivande lärare anser vi det viktigt med kunskap om både elev- och lärarattityder gentemot grammatik och grammatikundervisning, detta då de sistnämnda är utövarna beträffande grammatik och grammatikundervisning och därmed formar skolundervisningen, medan de förstnämnda utgör subjektet i vårt framtida yrke – och därmed hjälper deras attityder och åsikter oss att inta ståndpunkt beträffande grammatik och grammatikundervisning i vår lärarprofession.

Förord

Det är för oss – som blivande lärare – givande att få kunskap om både elevers och lärares attityder till grammatik och grammatikundervisning, detta med tanke på att det berör en så pass stor och central del i vår kommande profession. Grammatik är det område gentemot vilket elever tenderar att vara mest negativa. Vi är därför intresserade av deras inställning till grammatik och undervisning i densamma.

Lärare är själva utövarna när det gäller engelsk grammatik och grammatikundervisning, och därmed formar deras attityder vad som lärs ut i skolorna. Således är deras inställning beträffande betydelsen av engelska grammatikkunskaper även den av intresse. Som blivande lärare är vi följaktligen intresserade av inställningen till engelsk grammatik, detta för att lättare kunna besluta vilken ståndpunkt vi ska inta i verksamheten för vårt framtida yrke.

Med detta examensarbete har vår intention varit att peka ut ett tomrum kring ett ämne som vi anser behöver fyllas. Detta har vi sett mer som vår egen uppgift, snarare än en brist i lärarutbildningen.

Under examensarbetets gång har vårt ömsesidiga intresse för såväl arbetet som valet av ämne bidragit till att samarbetet fungerat smidigt. Vi har arbetat tillsammans och hjälpts åt under hela processens gång. Innehållet som helhet står vi båda för.

Vi vill föra fram ett stort tack till samtliga informanter utan vars deltagande detta examensarbete inte hade kunnat fullföljas. Vi vill likaså tacka Sölve Ohlander för en oförglömlig och givande intervju. Sist men inte minst vill vi rikta vårt tack till vår tillmötesgående handledare Ann-Marie Gärling för en god handledning och givande träffar. Vi önskar våra läsare en trevlig och givande läsning!

Slobodan Cvjetkovic och Kaliopi Tioukalias

Göteborg 2009

”Kunskap är makt!”
(Elevcitatt)

Innehållsförteckning

ABSTRACT	I
FÖRORD	II
INNEHÅLLSFÖRTECKNING	III
1. INLEDNING OCH PROBLEMOMRÅDE	1
2. EXAMENSARBETETS DISPOSITION	1
3. LITTERATURGENOMGÅNG OCH TEORIANKNYTNING	2
3.1 VAD ÄR GRAMMATIK?	2
3.2 METODER FÖR GRAMMATIKUNDERVISNING UR ETT HISTORISKT PERSPEKTIV	2
3.3 VARFÖR GRAMMATIK?	5
3.4 VAD SÄGER STYRDOKUMENTEN?	6
3.5 PRAKTISKT ANVÄNDBAR GRAMMATIKUNDERVISNING	7
3.6 ATTITYDER	7
4. PRECISERAT SYFTE FÖR DEN EGNA STUDIEN	10
5. METOD	11
5.1 DATAINSAMLINGSMETOD	11
5.1.1 Urval	11
5.1.2 Enkäter	12
5.1.3 Intervjuer	12
5.2 ETISKA ÖVERVÄGANDEN	12
5.3 GENERALISERBARHET	13
5.4 VALIDITET OCH RELIABILITET	13
6. RESULTAT	15
6.1 ELEVENKÄTERNA	15
Hur ofta använder du grammatiskt korrekt engelska utanför skolundervisningen?	15
Hur ofta har du engelsklektioner i skolan?	15
Hur ofta får du grammatikundervisning i engelska i skolan?	16
Skulle du vilja få mer grammatikundervisning i engelska i skolan?	16
Varför/varför inte?	16
Vilket/vilka av nedanstående alternativ känner du är bästa sättet/sätten för dig att lära dig grammatikregler på?	17
Vilken/vilka attityd(er) tror du att din lärare har vad gäller grammatik och grammatikundervisning? Hur påverkar detta din uppfattning av vad grammatik samt grammatikundervisning innebär?	18
Varför lär du dig engelsk grammatik?	18
Anser du att den engelska grammatik som du lär dig är praktiskt användbar i ditt språkanvändande?	19
Varför/varför inte?	19
Hur viktigt anser du att det är att lära sig engelsk grammatik?	19
Hur ofta har du användning av dina grammatikkunskaper i engelska utanför skolan?	19
Upplever du att dina engelskkunskaper blir bättre ju mer grammatikundervisning i engelska du får?	20
Tror du att du i framtiden kommer få användningar av dina grammatikkunskaper i engelska?	20
Vad anser du är centralt att kunna vad gäller engelsk grammatik?	21
Skulle du vilja välja bort undervisning i engelsk grammatik om du själv fick välja? Varför?	21
6.2 LÄRARINTERVJUERNA	22
Lär du ut engelsk grammatik i din undervisning?	22
Varför gör du det?	22
På vilket/vilka sätt lär du ut engelsk grammatik i din undervisning?	23
Varför just på detta/dessa sätt?	23
Anser du att den engelska grammatik som du lär ut är praktiskt användbar för eleverna i deras språkanvändande?	23
Vilken är din attityd gentemot instruktionerna gällande undervisning och måluppfyllelse som anges i styrdokumentet för engelska?	24
Hur skulle du beskriva din attityd gentemot undervisning i och inläring av engelsk grammatik?	24
Anser du att grammatikkunskaper är viktiga i tillägandet av ett språk?	25
Varför anser du detta?	25

<i>Gör du skillnad mellan fel som stör respektive fel som förstör när du lär ut/rättar grammatik?</i>	26
<i>Hur gör du denna skillnad?</i>	26
<i>Varför lär du ut/rättar på detta sätt?</i>	27
<i>Vilken effekt anser du att grammatikkunskaper har beträffande elevers tillägnande av ett språk?</i>	27
<i>Anser du att attityden (elevers samt i allmänhet) gentemot grammatikundervisning och -inläring har förändrats genom åren?</i>	28
<i>På vilket/vilka sätt?</i>	28
6.3 INTERVJU MED SÖLVE OHLANDER (PROFESSOR I ENGELSKA VID GÖTEBORGS UNIVERSITET)	29
<i>Vad är grammatik enligt dig?</i>	29
<i>Hur skulle du beskriva din attityd gentemot undervisning i och inläring av engelsk grammatik?</i>	29
<i>Vad tror du formar en persons attityd(er) till grammatik och grammatikundervisning?</i>	29
<i>Anser du att grammatikkunskaper är viktiga i tillägnandet av ett språk? Varför/varför inte?</i>	30
<i>Hur ser gymnasieelevers och gymnasielärares attityder till engelsk grammatik och grammatikundervisning ut enligt din uppfattning?</i>	30
<i>Anser du att lärares attityder till grammatik och grammatikundervisning påverkar elevers bild samt uppfattning av densamma? På vilket/vilka sätt?</i>	30
<i>Anser du att attityden (hos elever samt i allmänhet) gentemot grammatikundervisning och -inläring har förändrats genom åren? På vilket/vilka sätt?</i>	30
<i>Vad kännetecknar en grammatikundervisning som är praktiskt användbar för eleverna i deras språkbruk enligt dig?</i>	30
<i>Bör man som lärare i sin grammatikundervisning skilja på fel som stör respektive fel som förstör i elevers språkbruk? Om ja, hur och varför?</i>	31
7. DISKUSSION OCH SLUTSATSER	32
<i>HUR HAR ATTITYDEN GENTEMOT GRAMMATIK OCH GRAMMATIKUNDERVISNING FÖRÄNDRATS GENOM ÅREN?</i>	32
<i>HUR SER GYMNASIEELEVERS OCH GYMNASIELÄRARES ATTITYDER TILL ENGELSK GRAMMATIK OCH GRAMMATIKUNDERVISNING UT?</i>	33
<i>VAD SÄGER STYRDOKUMENTEN ANGÅENDE ENGELSK GRAMMATIK OCH GRAMMATIKUNDERVISNING?</i>	36
<i>HUR INTEGRERAS ENGELSK GRAMMATIKUNDERVISNING I UNDERVISNINGEN?</i>	37
<i>HAR ELEVERNA PRAKTISK NYTTA AV GRAMMATIKUNDERVISNINGEN I SITT SPRÅKANVÄNDANDE?</i>	38
REFERENSER	41
BILAGA 1	43
<i>ELEVENKÄTEN</i>	43
BILAGA 2	47
<i>INTERVJUFRÅGOR TILL LÄRARE</i>	47
BILAGA 3	48
<i>INTERVJUFRÅGOR TILL SÖLVE OHLANDER</i>	48
BILAGA 4A	49
<i>TRANSKRIBERING AV INTERVJU MED "LÄRARE 1"</i>	49
BILAGA 4B	52
<i>TRANSKRIBERING AV INTERVJU MED "LÄRARE 2"</i>	52
BILAGA 4C	55
<i>TRANSKRIBERING AV INTERVJU MED "LÄRARE 3"</i>	55
BILAGA 4D	58
<i>TRANSKRIBERING AV INTERVJU MED "LÄRARE 4"</i>	58
BILAGA 5	61
<i>TRANSKRIBERING AV INTERVJU MED SÖLVE OHLANDER</i>	61

1. Inledning och problemområde

Under vår verksamhetsförlagda utbildning (VFU) – på gymnasial nivå – har vi uppmärksammat att grammatikundervisningen i engelska ser ut på ganska olika sätt med olika lärare samt i olika klasser. Dessutom har vi märkt att en del lärare uteslöt grammatikundervisning helt och hållet. När vi utifrån våra (VFU-)erfarenheter diskuterade detta sinsemellan kom vi in på följande frågor: Vad är i själva verket grammatik? Håller grammatiken på att mista sin plats i skolan? Hur kommer det sig att så många elever upplever grammatik som något ointressant och komplicerat? Hur ser gymnasieelevers och gymnasielärares attityder till engelsk grammatik och grammatikundervisning ut? Vad säger teorier och styrdokument om grammatikundervisning i engelska? Hur integreras grammatikundervisning i engelska i skolundervisningen? Har eleverna praktisk nytta av den engelska grammatik som de (förhoppningsvis) lär sig i skolan i sitt språkanvändande utanför skolan?

I en undersökning genomförd av Skolverket¹ (2004) jämför man i hur stor utsträckning elever i åtta olika europeiska länder (Finland, Frankrike, Danmark, Sverige, Spanien, Nederländerna, Norge samt Tyskland) behärskar det engelska språket, och vad de anser om engelska som språk samt som skolämne. Av undersökningen framgår att ”svenska elever är duktiga i engelska och de har ett gott självförtroende när det gäller sin egen språkliga förmåga”. Vidare blir det tydligt att ”svenska ungdomar möter engelska i livet och i skolan i många olika former och de är mycket positiva till engelska, både som språk och som skolämne”.

Detta examensarbete undersöker således hur elever samt lärare förhåller sig till grammatik och grammatikundervisning och ifall lärares attityder till grammatik samt undervisningsformer av densamma påverkar eleverna.

Vad vi här menar med engelsk grammatik är de grammatiska former som elever på gymnasial nivå får lära sig i skolorna. Detta innefattar byggandet av olika typer av meningar, ordföljd i meningar, satsdelar samt kongruens, ordklasserna – substantiv (räknebara och icke-räknebara, kollektiva och egennamn med flera, samt användandet av dessa) och substantivbildning, pronomen och användandet av dessa, adjektiv (komparerbara och bildandet samt användandet av dessa), räkneord, verb och tempus (inklusive modala hjälpverb samt användandet av dessa), adverb och adverbfraser såväl som bildandet och användandet av dessa.

2. Examensarbetets disposition

I detta examensarbete råder följande disposition. I kapitel 3 – ”Litteraturgenomgång och teori-anknytning” – presenterar vi vad grammatik är, vilka metoder som finns för grammatikundervisning ur ett historiskt perspektiv, varför grammatik behövs, vad styrdokumenten säger, vad som kännetecknar en praktiskt användbar grammatikundervisning samt vad attityder innebär.

I kapitel 4 – ”Preciserat syfte för den egna studien” – beskriver vi mer i detalj vårt syfte med detta examensarbete samtidigt som vi presenterar våra frågeställningar som vi i slutändan ska få svar på.

¹ ”Engelska i åtta europeiska länder – en undersökning om ungdomars kunskaper och uppfattningar”.

I kapitel 5 – ”Metod” – redovisar vi hur datainsamlingen har gått till, de etiska överväganden som vi tagit hänsyn till samt resultatets generaliserbarhet såväl som validitet och reliabilitet.

I kapitel 6 – ”Resultat” – redovisar vi resultatet av elevenkäter, lärarintervjuer samt intervjun med Sölve Ohlander (professor i engelska vid Göteborgs universitet).

I kapitel 7 – ”Diskussion och slutsatser” – knyter vi ihop säcken genom att diskutera och dra slutsatser utifrån våra upptäckter.

I slutet av arbetet återfinns bilagor gällande ovan nämnda enkäter och intervjuer.

3. Litteraturgenomgång och teoriansknytning

3.1 Vad är grammatik?

Enligt Nationalencyklopedin (NE) är grammatik ”regler för hur ett språks ord böjs och kombineras till ordgrupper och satser”. I samma avsnitt i NE klargörs att begreppet ”grammatik” dels används om ”det system av regler som språkbrukarna har tillägnat sig och som styr deras språkliga aktivitet”, dels om ”den gren av språkvetenskapen som studerar de grammatiska reglerna i mänskliga språk”, dels också om ”beskrivningar av enskilda språks grammatiska system”.

Strömquist (1993:24) problematiserar grammatikbegreppet genom att diskutera dess oklarhet och därtill även flertydighet, och menar att begreppet grammatik kan definieras på åtskilliga sätt. Å ena sidan klargör Strömquist – i likhet med NE – att grammatik är en samling grundregler för hur man sätter samman ordformer samt kopplar samman dessa till fraser och sedermera satser², å andra sidan att skapandet av betydelse sker jämsides med den syntaktiska konstruktionen³. På detta sätt åtskiljs grammatikbegreppet gentemot de (grund-)regler som reglerar hur fraser samt meningar skapas i syfte att bygga upp texter (muntliga såväl som skriftliga), och därtill även gentemot den fonologiska infallsvinkeln. Förutom detta förklarar han att begreppet grammatik, i och med detta, åtskiljs i förhållande till de grundregler som reglerar hur språkliga uttalanden växelverkar med bakgrundkunskaperna hos språkbrukarna.

Härmed har grammatikbegreppets definition presenterats. Naturliga följdfrågor torde vara *vilka metoder* som finns vad gäller grammatikundervisning samt *varför* elever ska lära sig grammatik. Under nästkommande rubrik introduceras därför några metoder i anknytning till grammatikundervisning – detta både utifrån ett historiskt perspektiv, men även utifrån relevant forskning – och därefter, under rubriken ”Varför grammatik?”, introduceras några skäl till grammatikundervisning.

3.2 Metoder för grammatikundervisning ur ett historiskt perspektiv

Celce-Murcia (1991:3) förklarar att språkundervisningsmetoderna, före 1900-talet, har fluktuerat mellan två typer av tillvägagångssätt varav det ena tillvägagångssättet inriktade sig på att använda ett språk (dvs. kunna tala och förstå språket), medan det andra inriktade sig på att analysera ett språk (dvs. lära sig språkets grammatik).

² Detta brukar även benämnas som ”syntax”.

³ Detta brukar även benämnas som ”semantik”.

Vidare förklarar Celce-Murcia att både den klassiska grekiska samt medeltida latinska perioden präglades av strävandet att lära människor att använda främmande språk (ibid.). Hon tydliggör att lärarna, på denna tid, använde sig av informella och direkta metoder i syfte att förmedla innerbörden och formen i språket som de lärde ut. Därtill preciserar hon att inga språkläroböcker användes i sig; däremot användes snarare skrivna manus, kanske en del texter skrivna på målspråket eller "rå-ordlistor" som listar motsvarande ord i två eller flera språk sida vid sida (1991:4). Men under renässansen emellertid, klarlägger hon, blev formella studier av grekiskans och latinets grammatik populära i och med den massproduktion som möjliggjorts genom uppfinnandet av tryckpressen (ibid.).

När de europeiska språken tilltog vad gäller prestige och nytta, blev den naturliga följden att människorna i ett land (eller region) började se det som nödvändigt att lära sig språket i ett annat land (eller region). Konsekvensen blev följaktligen att inriktningen beträffande språkstudier förflyttades från analys till nytta under 1600-talet (1991:4). Under denna tid utkom även Comenius metod om ett induktivt tillvägagångssätt med avseende på inlärandet av ett främmande språk som gick ut på att lära ut användning snarare än analys av språket som lärs ut. Han menade att man som lärare skulle använda sig av imitation snarare än regler för att lära ut ett språk, att inlärarna skulle repetera efter läraren, att man som lärare till en början skulle använda sig av ett begränsat ordförråd, att man skulle hjälpa eleverna att få övning i läsning och tal samt att språkinläring skulle gå till med hjälp av bilder för att bli meningsfull (ibid.).

Comenius åsikter dominerade under en tid, men i början av 1800-talet tog det systematiska studiet av klassisk latinsgrammatik och klassiska texter över på skolor och universitet i Europa (1991:4). Ohlander (1999:108) förklarar att språkinläring under 1800-talet ansågs vara förvärvandet av en annan/ny typ av beteende, och utvecklar att den huvudsakliga strategin för språkundervisning under denna tid var studier av grammatiska regler samt översättning av texter. Vidare klarlägger Ohlander (ibid:110) att en förändring vad gäller synen på hur kunskap inhämtas samt hur språket tillägnas inträffade under 1960-talet som en följd av Chomskys idéer om den kognitiva snarare än den behavioristiska strategin för kunskapsinhämtning.

På 1980-talet, som ett resultat av det tidigare nämnda, började idén växa fram om att språkinläring och språktillägnelse kan äga rum *utan* uttrycklig undervisning av grammatiska regler samt ordsamlingar. Språkinläring och språkundervisning skulle, numera och istället, ske med hjälp av exponering för "begriplig input"⁴ i målspråket. Utgångspunkten var således att språkinlärarna skulle förvärva målspråket och dess grammatik som ett resultat av användning av språket vilket gjorde explicit grammatikundervisning överflödigt; detta, i sin tur, förorsakade en negativ attityd till grammatik såväl som undervisning i densamma (Hedge 2000:143ff); (se även Ohlander, 1999).

Krashens så kallade "input hypothesis" är en av de i högsta grad kända – om inte mest kända – teorierna när det gäller språkinläring (Krashen 1982:20ff). Krashen menar att man förvärvade ett språk genom att man exponeras för målspråket i tillräcklig mängd samt på en begriplig nivå (därför namnet "comprehensible input"). Exponeringen, menar Krashen, medför en utveckling av receptiva och produktiva förmågor såväl som kunskap beträffande språkliga strukturer – däribland grammatikkunskaper. Dessutom lägger Krashen tonvikten vid yttrandets betydelse istället för form eftersom han menar att språkinlärare i första hand förvärvade betydelsen av språket och därefter formen (grammatiken) (ibid:21).

⁴ Vår översättning; den engelska termen är "comprehensible input" (Hedge 2000:143ff).

Resultatet av Krashens språkinlärningsforskning har även tillämpats vid främmandespråksinlärning⁵ (FL), detta trots att forskningen ursprungligen är gjord inom fältet andraspråksinlärning⁶ (SL); detta fastän den exponering för målspråket som kan tillhandahållas i klassrum där främmandespråksundervisning äger rum skiljer sig radikalt från den mängd exponering för målspråket som är möjlig beträffande andraspråksinlärning. Främmandespråksundervisning kan i klassrummet inte tillhandahålla tillräckligt med begriplig input för att inlärarna ska kunna tillägna sig alla sidor av grammatiken i den utsträckning som krävs, vilket leder till att teorier som fungerar för andraspråksinlärning inte är applicerbara på förstaspråksinlärning i samma utsträckning (Hedström 2001:72). Ohlander (1999) tar upp kritik mot Krashens sätt att resonera på och menar att:

Krashens resonemang skulle bara kunna fungera om det fanns solida bevis för att L2-inlärning [andraspråksinlärning] är helt väsensskild från annan inlärning, t.ex. via argumentet L2=L1 [förstaspråksinlärning]. Problemet med Krashens resonemang är att just detta argument, vars sanningshalt är en ännu icke avgjord empirisk fråga, är hans axiomatiska utgångspunkt. Resultatet blir att Krashens argumentation lider av cirkularitet (ibid:114).

Tyngdpunkten i dagens språkundervisning tycks dock ligga på den kommunikativa kompetensen. I ”The Common European Framework of Reference for Languages: learning, teaching, assessment” (CEFR) – ett dokument som består av riktlinjer för att bygga upp kursplaner för språkundervisning, inlärning och bedömning i hela Europa – står det att en viktig kompetens när det gäller inlärningen av ett främmande språk är lingvistisk kompetens, vilken – i sin tur – inbegriper grammatisk kompetens (CEFR 2001:112-115).

Beträffande den grammatiska kompetensen och vikten av grammatisk kunskap fastslår CEFR följande: ”Grammatisk kompetens är förmågan att förstå och uttrycka mening genom att skapa och känna igen välformulerade fraser och meningar i enlighet med dessa principer (i motsats till att memorera och reproducera dem som fasta formler)”⁷ (ibid:113). Den grammatiska kompetensen består således i att både förstå men även kunna *uttrycka* mening genom att *skapa*, vilket betonar och visar på en kommunikativ grundsyn.

Celce-Murcia (1991:8) klarlägger vad som ingår i ett kommunikativt tillvägagångssätt vad gäller språkundervisning. Hon upplyser bland annat om att i ett kommunikativt tillvägagångssätt antas målet med språkundervisningen vara elevens förmåga att kommunicera på målspråket. Vidare förklarar hon att innehållet i en språkkurs antas innehålla semantiska begrepp och sociala funktioner och inte enbart språkliga strukturer. Därtill lägger hon till att klassrumsmaterialet ofta är autentiskt i syfte att återspegla det verkliga livet, samt att färdigheterna som eleverna förväntas utveckla är integrerade redan från början, det vill säga en aktivitet kan innebära behovet av att läsa, tala, lyssna och kanske även skriva. Dessutom framhäver Celce-Murcia att lärarens roll i första hand är att underlätta kommunikationen, och först i andra hand att korrigera fel.

⁵ Den engelska termen är ”foreign language acquisition” (FL).

⁶ Den engelska termen är ”second language acquisition” (SL).

⁷ Vår översättning; den engelska versionen är: ”Grammatical competence is the ability to understand and express meaning by producing and recognizing well-formed phrases and sentences in accordance with these principles (as opposed to memorising and reproducing them as fixed formulae)” (CEFR 2001:113).

3.3 Varför grammatik?

Från 1800-talets mitt började ”modersmålsämnet” alltmera att ersätta latinet som undervisningsspråk, vilket ledde till att modersmålsundervisningen tog över latinundervisningens praktik. På grund av detta härstammar många av dagens argument från de som gällde latin-skolans grammatikundervisning (Nilsson 2000:13). Med utgångspunkt i Nilssons m.fl. bok kommer nedan några skäl till grammatikundervisning att presenteras.

Formalbildningsargumentet. Detta klassiska argument har sin fokus på formen och sätter inte stor vikt vid själva innehållet. Under 1800-talets mitt började dock detta argument för inläringen av grammatiska former att kritiseras starkt (2000:14). Det ansågs då höra till språkforskningens uppgift att beskriva språket (istället för att till större delen fokusera på formen).

Främmandespråksargumentet. Detta andra klassiska argument har sin utgångspunkt i föreställningen att det finns en allmän (universell) grammatik gällande för samtliga språk. Genom att lära sig denna i inläringen av modersmålet underlättas således inläringen av främmande språk förklarar Nilsson (2000:15). Även Ohlander (1999) resonerar kring begreppet ”universell grammatik”. Han ställer sig frågan hur tillägnandet av ett språk egentligen går till, och utgår ifrån följande resonemang: (1) alla naturliga mänskliga språk har grammatik; (2) att kunna ett språk innebär bl.a. att behärska dess grammatik; (3) för att behärska ett språks grammatik måste man ha tillägnat sig den (Ohlander 1999:106). Vidare förklarar han att vid förstaspråksinläring sker förvärvandet av det grammatiska systemet per automatik samt på ett omedvetet plan, vilket – i sin tur – ”kräver någon form av medfödd universell grammatik (UG) för att kunna förklaras” (1999:106). Dessutom, gör Ohlander tydligt, finns det de som menar att det inte råder någon skillnad mellan förstaspråks- och andraspråksinläring (ibid.).

Språkriktighetsargumentet. Nilsson (2000:17) förtydligar att behovet av ett standardiserat språk föranledde skrivandet av grammatikor, och det så kallade språkriktighetsargumentet grundar sig i detta behov. Språkstandardisering är viktig av ett flertal anledningar. Enligt Haugen (citerad i Wardhaugh 2000:34) är en av de viktigaste anledningarna att den tillåter språket att tjäna som en modell för alla i samfundet att enas kring för att kommunicera. Därtill står det förklarat att ett gemensamt och ömsesidigt begripligt språk för samman medlemmarna i en gemenskap. Sist men inte minst bidrar språkstandardisering till att språk blir lättare att undervisa i skolsammanhang (Wardhaugh 2000:35-36).

Nilsson lägger även fram fem ”moderna argument”⁸. Det första av de moderna argumenten tar sin utgångspunkt i det tidigare nämnda språkriktighetsargumentet och har som föreställning att otillfredsställande skrivförmåga är en konsekvens av att individen ifråga inte kan sin grammatik tillfredsställande. Följaktligen kan man med en rätt bedriven grammatikundervisning synliggöra språkliga formuleringar för eleverna och därigenom möjliggöra en bearbetning såväl som förändring av dessa (2000:19). Nilsson är emellertid tydlig med att poängtera att undersökningsresultat har visat att grammatik i själva verket *inte* har någon påtaglig effekt beträffande elevers skrivförmåga (se t.ex. Nilsson (2000:72, 75 m.fl.)).

Ett annat modernt argument benämns som ”allmänbildningsargumentet”, vilket, i sin tur, kan kopplas till tidigare nämnda formalbildningsargument eftersom det är vanligast bland perso-

⁸ Dessa argument bygger på Ulf Telemans argument i *Lära svenska. Om språkbruk och modersmålsundervisning* från 1991. Solna: Almqvist & Wiksell.

ner med lång utbildningsbakgrund (2000:20). Grammatikkunskaper hör alltså enligt detta sätt att resonera på till beläsenheten.

Det tredje argumentet innebär att grammatikundervisning är nödvändig i skolan i syfte att förebygga att språket banaliseras. Även detta argument är besläktat med tidigare nämnda språkriktighetsargumentet. Rädslan för ungdomars sätt att tala har funnits i samtliga generationer. Under 1930-talet var exempelvis vuxengenerationen allvarsamt bekymrad över ungdomars sätt att tala; ungdomars uttal ansågs sladderaktigt, och i Stockholm var man rädd för att ungdomarnas språk skulle sprida sig i riket som helhet (Kotsinas 2002). Kotsinas skriver i sin bok *Ungdomsspråk*: "Ungdomar tycks aldrig ha talat så dåligt som 'nuförtiden', alldeles oavsett när denna tid infallit" (Kotsinas 2002:11).

Det fjärde argumentet bland Nilssons moderna argument är, vilket även nämnts tidigare, att grammatikkunskaper är nödvändiga när man ska lära sig ett främmande språk (se "främmandespråksargumentet" ovan).

Nilssons sista argument är enligt honom själv den mest befogade anledningen för grammatik och grammatikundervisning, detta om man har klart för sig att grammatikundervisning i sig inte ger till resultat förbättrat språk eller bättre och snabbare språkutveckling (2000:24). Nilsson (ibid.) menar att lärare och elever i samarbete med varandra bör diskutera villkoren för talspråket såväl som skriftspråket. Sist men inte minst lägger han (2000:27) tonvikten på hur viktigt det är att grammatikundervisningen har sin utgångspunkt i det språk som eleverna redan har tagit till sig.

Härmed har diverse argument (både klassiska, men också moderna) för grammatik och grammatikundervisning presenterats. Under nästkommande rubrik kommer styrdokumentens innehåll gällande grammatik och grammatikundervisning i engelska att presenteras.

3.4 Vad säger styrdokumentet?

Med tanke på att (nationella) styrdokument (däribland läro- och kursplaner) fungerar som riktlinjer för språkundervisning i skolan speglar de attityden till såväl som vikten av olika färdigheter som eleverna förväntas tillägna sig i skolan. I Lpf94 – under rubriken "Särskilda uppgifter och mål för olika skolformer – Utbildning för ungdomar" – kan man läsa att:

Gymnasieskolan ska med den obligatoriska skolan som grund fördjupa och utveckla elevernas kunskaper som förberedelse för yrkesverksamhet och studier vid universitet och högskolor m.m. och som förberedelse för vuxenlivet som samhällsmedborgare och ansvariga för sina egna liv (s 6).

Vidare kan man under rubriken "Kunskaper – Mål att uppnå" läsa att det är skolans ansvar att se till att varje elev "kan uttrycka sig i tal och skrift så väl att elevens språk fungerar i samhälls-, yrkes- och vardagslivet och för fortsatta studier" (s 12). Därtill står det skrivet under samma rubrik att skolan även ska se till att varje elev "kan använda engelska på ett funktionellt sätt i yrkes- och vardagsliv och för fortsatta studier" (ibid.). Under rubriken "Riktlinjer" framgår att det är lärarens uppgift att se till att elever "får stöd i sin språk- och kommunikationsutveckling" (s 13).

Förutom att skolan ska "utveckla elevernas kommunikativa och sociala kompetens" (s 5) har skolan vidare i uppgift:

att till eleverna överföra värden, förmedla kunskaper och förbereda dem för att arbeta och verka i samhället. Skolan ska förmedla sådana mer beständiga kunskaper som utgör den gemensamma referensram som alla i samhället behöver (s 7).

I kursplanen för *Engelska B* – under rubriken ”Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs” – kan man läsa att eleven skall ”ha förmåga att skriftligt presentera ett innehåll på ett klart och väl strukturerat sätt samt kunna uttrycka sig varierat, personligt och med anpassning till mottagare och situation”. Under samma rubrik nämns även att eleven skall ”kunna med språklig anpassning samtala om olika ämnen” samt ”kunna muntligt, efter förberedelse, sammanhängande beskriva och tydligt förklara sådana företeelser som är av allmänt intresse, hör till intresseområdet eller till studieinriktningen”.

Under nästkommande rubrik presenteras exempel på vad som kännetecknar en praktiskt användbar grammatikundervisning, och därefter – under rubriken ”Attityder” – presenteras litteratur i anslutning till attityder och deras uppkomst med mera.

3.5 Praktiskt användbar grammatikundervisning

Tornberg (2005) gör tydligt att ”våra minnen och det vi kan förstå och uppfatta är präglad av vår personlighet, våra tidigare erfarenheter och den kunskap vi har” (ibid:13). Således betonar hon behovet av att möta eleverna på den nivå där de befinner sig och att beakta deras bakgrund såväl som personlighet. Dessutom förtydligar Tornberg att eleverna endast på detta vis kommer att komma ihåg undervisningen på lång sikt och sålunda tillägna sig språket på ett effektivt sätt. Avslutningsvis utvecklar hon:

Om undervisningen är meningsfull i betydelsen ’livsnära’ eller inte avgörs också av om den kan berika elevens förståelse av tillvaron, eller om den handlar om en ’verklighet’ som bara finns i skolan. Ett av skolans problem är just nu, att den i skolmiljö skall förmedla kunskap som bildas utanför skolan (ibid:17).

Kjellin (2002:63-75) förklarar att det ingår i lärares ansvar att visa hur det främmande språket uttalas regelrätt samt att ge upplysningar gällande form och innehåll, vilket ånyo betonar vikten av att skapa kommunikativt betydelsefulla användningssituationer i klassrummet. Vidare lägger han till att det ligger i elevens ansvar att använda det ”regelrätta” språket utanför klassrummet och att lärare beträffande elevernas användande av språket utanför skolan inte kan göra särskilt mycket.

En annan viktig uppgift som ingår i lärares arbete går ut på att bedöma när rättning behöver göras. I flertalet klassrum sätter lärare fokus på *hur* eleverna brukar språket snarare än *vad* de säger. Den grammatiska riktigheten och formen prioriteras i bedömningen. I detta fall måste läraren eventuellt frånsä det traditionella tankesättet och göra skillnad mellan övningar i vilka riktigheten står i centrum och övningar i vilka man främst övar den kommunikativa förmågan. Det viktiga är att eleven kan göra sig förstådd och inte, i första hand, att han/hon kan uttrycka sig felfritt. Lärares ständiga rättande av elever kan resultera i en blockad beträffande elevernas inläring. Självfallet nödgas lärare att även rätta formalitets- och grammatikfel, men dock inte vartenda ett och inte vid varje tillfälle (Jönsson 2001:192-197).

3.6 Attityder

Om man slår upp ”attityd” i NE får man klargörandet att termen bl.a. kan syfta på ”förhållningssätt” och/eller ”förhållningssätt”. Vidare utvecklas det i samma avsnitt att termen kan

användas ”om något *inre* eller mentalt och inte direkt iakttagbart, som antagits påverka t.ex. varselblivning och tänkande”. Dessutom står det att ”attityd” idag vanligen används ”för en varaktig inställning som har byggts upp genom erfarenheter och kommer till uttryck i att man är för eller emot något (ett *attitydobjekt*)”.

Robert A. Baron – professor i psykologi vid Rensselaer Polytechnic Institute’s Lally School of Management – och Donn Byrne diskuterar i boken *Social Psychology* bildandet av attityder såväl som hur det kommer sig att vi har vissa attityder. Våra attityder, anser de, påverkas och styrs av omgivningen och miljön som vi lever i. De är emellertid klara med att framhäva att forskning har visat att även genetiska omständigheter påverkar och styr våra attityder. De lyfter fram bl.a. följande begrepp som viktiga: ”socialt lärande”⁹, ”klassisk betingning”¹⁰ samt ”social jämförelse”¹¹.

Socialt lärande. Detta begrepp förklaras och definieras enligt följande: ”Den process genom vilken vi skaffar oss ny information, beteenden eller attityder från andra personer”¹² (Baron & Byrne:1997:114). Således menar de att vi formar våra attityder genom att observera och interagera med andra människor.

Klassisk betingning. Begreppet definierar Baron och Byrne som en ”grundläggande form av inläring i vilken en stimulus, inledningsvis neutral, förvärvar förmågan att framkalla reaktioner genom upprepade ihopkopplingar med en annan stimulus”¹³ (ibid.). Författarna visar på att många studier visat att exempelvis inledningsvis neutrala ord kan framkalla negativa reaktioner, genom att de kopplas samman med negativ stimulus, elchocker, starka ljud med mera (ibid.). Dessutom framhåller de att det inte är alltid som denna betingning sker medvetet; således är vi inte alltid medvetna om den process som formar våra attityder (1997:15).

Social jämförelse. Detta begrepp definieras som ”den process genom vilken vi jämför oss med andra i syfte att avgöra om vår syn på den sociala verkligheten är korrekt eller inte”¹⁴ (1997:117). Författarna menar alltså att våra attityder skapas med hjälp av att vi formar våra ståndpunkter i kölvattnet av vad personer som vi respekterar och ser upp till tycker (ibid.).

Baron och Byrne problematiserar attitydbegreppet ytterligare genom att diskutera vad som krävs för att attityder ska påverka vår inställning till ett så kallat – och tidigare nämnda – attitydobjekt. I detta sammanhang nämner de följande begrepp som centrala: ”attitydbetydelse”¹⁵, ”egenintresse”¹⁶, ”social identifikation”¹⁷ samt ”värder relevans”¹⁸. Det första begrep-

⁹ Den engelska termen är ”social learning”.

¹⁰ Den engelska termen är ”classical conditioning”.

¹¹ Den engelska termen är ”social comparison”.

¹² Vår översättning; den engelska versionen är: ”The process through which we acquire new information, forms of behavior, or attitudes from other persons” (Baron & Byrne:1997:114).

¹³ Vår översättning; den engelska versionen är: ”Basic form of learning in which one stimulus, initially neutral, acquires the capacity to evoke reactions through repeated pairing with another stimulus” (ibid.).

¹⁴ Vår översättning; den engelska versionen är: ”The process through which we compare ourselves to others in order to determine whether our view of social reality is or is not correct” (1997:117).

¹⁵ Den engelska termen är ”attitude importance”.

¹⁶ Den engelska termen är ”self-interest”.

¹⁷ Den engelska termen är ”social identification”.

pet har att göra med hur viktig attityden ifråga är för personen/personerna ifråga (1997:122). Det andra begreppet syftar på attitydens relevans och värde i relation till personens liv samt livsmål. Det tredje begreppet, i sin tur, är förenat med attitydens konformitet i förhållande till den person eller grupp som personen ifråga vill bli identifierad med. Det sista begreppet syftar, slutligen, på den grad till vilken attityden ifråga relaterar till något viktigt för personen ifråga (1997:125).

¹⁸ Den engelska termen är "value relevance".

4. Preciserat syfte för den egna studien

Syftet med detta examensarbete är att ta reda på ett antal gymnasieelevers (73 stycken) och gymnasielärares (4 stycken) attityder till engelsk grammatik och grammatikundervisning. Vi vill även jämföra dessa attityder med hur grammatikundervisningen integreras i undervisningen på skolorna samt i relation till gällande styrdokument och teorier om grammatikundervisning. Vi hoppas även kunna se om det finns något samband mellan lärares attityder till och kunskaper om grammatik och deras sätt att undervisa på, och elevers attityder till och kunskaper om densamma. Vi bryr oss alltså *inte* om elevernas och lärarnas faktiska kunskaper och färdighetsnivå beträffande grammatik. Våra frågeställningar – som är ett urval av de frågor som vi hade inledningsvis – är följande:

- Hur har attityden gentemot grammatik och grammatikundervisning förändrats genom åren?
- Hur ser gymnasieelevers och gymnasielärares attityder till engelsk grammatik och grammatikundervisning ut?
- Vad säger styrdokumentet angående engelsk grammatik och grammatikundervisning?
- Hur integreras engelsk grammatikundervisning i skolundervisningen?
- Har eleverna praktisk nytta av grammatikundervisningen i sitt språkanvändande?

5. Metod

5.1 Datainsamlingsmetod

I undersökningen användes enkäter för eleverna (se ”Bilaga 1”) och intervjuer för lärarna (se ”Bilaga 2”); den kvantitativa aspekten genomfördes med hjälp av elev-enkäterna, medan den kvalitativa användes i lärarintervjuerna. Anledningen till att vi valde enkäter (en kvantitativ metod) till eleverna var att vi ville få ett någorlunda stort material som gjorde det möjligt att dra slutsatser med utgångspunkt i elevsvaren, vilket hade varit besvärligare om antalet elever varit färre. Eleverna som svarade på enkäterna var 73 till antalet.

Beträffande lärarna som var fyra till antalet valde vi att använda oss av intervjuer (en kvalitativ metod), detta eftersom en kvalitativ metod gör det möjligt att få fram en mängd olika uppgifter – om hur någon uppfattar och tolkar den verklighet som finns runt om en. En fördel med denna datainsamlingsmetod är möjligheten – istället för att styras av fasta svarsalternativ – att ställa följdfrågor, vilka kan bidra till mer sanningsenliga svar samt till att oklarheter undviks.

Frågorna till både eleverna och lärarna rörde deras kunskaper om och inställning till grammatik och grammatikundervisning. Eleverna fick svara på fjorton frågor, och lärarna på åtta frågor. Samtliga frågor utformades dels med avsikten att ge en bild av elevernas såväl som lärarnas kunskaper om, samt attityder och inställningar till grammatik och undervisning i den samma, dels med avsikten att elevernas och lärarnas svar skulle kunna jämföras med varandra för att se om det fanns något samband mellan deras attityder och inställningar.

5.1.1 Urval

Urvalet av elever såväl som lärare var ett så kallat ”bekvämlighetsurval”, det vill säga de informanter som var lättast att nå – samt först med att svara – var de som valdes ut. Det medförde att två lärare i en skola i Varberg samt två lärare i en skola i Göteborg svarade och var villiga att ställa upp. Dessa lärare, i sin tur, hade fyra klasser som bestod av 73 elever sammanlagt.

Eleverna ifråga – som gick i fyra olika klasser – gick andra året på gymnasiet inom inriktningarna Samhälls-, Bygg-, Barn och fritids- och Naturprogrammet. Vi valde elever inom olika program för att detta förhoppningsvis skulle ge en bredd åt undersökningen, då vi antog att eleverna på de olika programmen hade varierande studiemotivation och bakgrund. Eleverna gick på två olika gymnasieskolor i två olika städer: Varberg och Göteborg. Att inte begränsa undersökningen till endast en gymnasieskola resulterade, förutom i svar från elevgrupper på olika skolor samt städer, också i svar från lärare som inte påverkats av varandra, vare sig när det gäller synen på och/eller strukturen på grammatik och grammatikundervisning.

Anledningen till att vi ansåg andraårselever vara mest lämpliga för vår undersökning var att de hittills i sin utbildning torde ha hunnit skaffa sig större erfarenhet av grammatik och grammatikundervisning, vilket med ganska hög sannolikhet lett till att eleverna kan ge mer sakkunniga och genomtänkta svar. Detta, i sin tur, stärker validiteten (se under ”Generaliserbarhet, validitet och reliabilitet”) i undersökningens resultat.

5.1.2 Enkäter

Den statistiska undersökningen gick ut på att samla information om elevernas attityder gällande vikten av att lära sig engelsk grammatik. Enkäten bestod, som nämnts, av fjorton frågor där tolv av frågorna följdes av fasta svarsalternativ som eleverna kunde välja mellan (ibland fick eleverna välja fler än ett alternativ). Resterande (två) frågor¹⁹ var så kallade ”öppna frågor” där eleven även ombads motivera sitt svar. Enkäten var skriven på svenska, då vårt syfte med undersökningen var att ta reda på elevernas attityd, och inte deras kunskaper i engelska. Anledningen till att vi valde att ha vissa öppna frågor var att vi ville få information om hur informanterna resonerade i högre utsträckning än vad som var möjligt med enbart fasta svarsalternativ. Beträffande frågorna med fasta svarsalternativ var dessa i majoritet, detta eftersom en del människor kan vara ovana vid att skriva samtidigt som de upplever det som besvärligt att formulera sig i skrift – därtill kan det sannolikt vara så, att om man som svarande tvivlar på vad man själv i själva verket tycker är det enkelt att låta bli att svara överhuvudtaget. Vi hade inget bortfall beträffande elevenkäterna då samtliga 73 elever svarade på enkäten och därmed var närvarande när enkäterna delades ut.

5.1.3 Intervjuer

Den kvalitativa metod som valts för detta examensarbete var intervjuer med fyra lärare som bland annat undervisade inom inriktningarna Samhälls-, Bygg-, Barn och fritids- och Naturprogrammet. Lärarintervjuerna bestod av åtta öppna frågor vilka var ämnade att samla information om lärarnas attityd till undervisning i engelsk grammatik, vikten av grammatikkunskaper i engelska samt förändringar i attityder till vikten av grammatikkunskaper i engelska som skett genom åren. Vi valde även att intervjua en auktoritet inom ämnet – Sölve Ohlander – till vilken vi ställde tio öppna frågor vars syfte var att få en experts utlåtande kring frågor om grammatik och grammatikundervisning i engelska (se ”Bilaga 3”).

Beträffande intervjuerna valde vi att använda oss av ett fast intervjuschema, det vill säga där frågornas turordning såväl som formulering var bestämd. På detta sätt strävade vi efter en situation, i vilken samspelet mellan oss som intervjuade och de(n) intervjuade blev så neutralt som möjligt; detta för att vi skulle komma ifrån den så kallade ”intervjuareffekten”, det vill säga att vi inte skulle påverka de(n) intervjuades svar – allt skulle vara enhetligt för alla. Vi bestämde även att vi båda skulle vara närvarande vid samtliga intervjutillfällen för att vi trodde oss kunna få ut mer av intervjuerna på så sätt, eftersom två personer torde uppmärksamma mer än vad en person kan göra.

För att de intervjuade skulle känna sig så bekväma som möjligt under intervjusituationen gjordes intervjuerna i ett avskilt grupperum på den aktuella skolan. Här fick varje intervju vara ostörd dels från andra elever, dels annan (skol-)personal.

5.2 Etiska överväganden

Eleverna och lärarna blev i början informerade om uppsatsens syfte, detta innan de blev tillfrågade om de ville ta del i undersökningen, och därtill var deltagandet frivilligt – vilket är en fordran enligt det så kallade ”informationskravet” (Stukát:2005:131). Deltagandet var även anonymt, vilket i sin tur är en fordran enligt ”konfidentialitetskravet” (ibid.). Inga namn kom-

¹⁹ Fråga 4 samt fråga 14 är kombinationer av både flervalsalternativ samt öppna svar, och i frågorna 2, 7, 12 samt 13 tillåts eleverna skriva till egna alternativ vilket öppnar upp frågan.

mer att nämnas i redovisningen av resultatet, detta eftersom namnen är icke-relevanta för resultatet. Detta informerades deltagarna om innan de fick möjligheten att medverka i syfte att de skulle känna sig avstressade och inte behöva vara rädda för eventuella förebråelser om de skulle berätta något mindre behagligt.

5.3 Generaliserbarhet

Samhällets omväxlingar är avhängiga av varje enskild individs handlande, vilket är *intentionellt*, eftersom människor vill, tänker, känner olika etcetera. Vi var därför fullt medvetna om att resultatet är ideografiskt (en engångsföreteelse). Olika värderingar såväl som målsättningar bestämmer således människors handlingar och beteenden, och kan därför inte vara *lagbundet* (allmän lag) på samma sätt som exempelvis naturföreteelser. Studien handlar enligt oss om en verklighet bestående av relationer mellan skapande människor, vars innebörd man inte kan ta för given, då upplevelser och känslor *inte är subjektivt testbara* (Gilje & Grimen 2004:23).

Syftet var, som nämnts tidigare, att undersöka ett antal gymnasieelevers och gymnasielärares attityder till engelsk grammatik och grammatikundervisning och att jämföra dessa attityder i förhållande till hur grammatikundervisningen integrerades i undervisningen på skolorna samt i relation till gällande styrdokument och teorier om grammatikundervisning. Elevernas och lärarnas åsikter var deras egna (och inga andras), och därför bör inte undersökningen ses som varken absolut eller allomfattande. Detta med tanke på att den inte ger en garanterad bild av samtliga Sveriges elevers och lärares attityder och tankar. Det var de intervjuades attityder och tankar som bildade fokus och var av betydelse i undersökningen. Med detta menar vi att undersökningens slutsatser kan komma att se ut på annat sätt om undersökaren exempelvis bestämmer sig för en annan stad/klass/lärare/program etcetera. Däremot kan en läsare ändå få en viss uppfattning om elevers och lärares attityder och tankar kring engelsk grammatik och grammatikundervisning.

5.4 Validitet och reliabilitet

Begreppet ”validitet” går ut på att man mäter det som är avsett att mätas (NE). Detta betyder att det som är relevant i sammanhanget också är det som mäts. I vårt fall var det följaktligen undersökningens frågeställningar som skulle mätas. Dock var det så att hur neutrala och objektiva vi som undersökare än ville vara i en intervjusituation, så kom oundvikligen resultatet ändå, på vissa sätt, att spegla våra egna värderingar. Det var, trots allt, dessa värderingar som låg till grund för exempelvis val av forskningsområde, frågeställningars utformning, metodval, tolkning av data samt slutsatserna. Hur mycket vi än försökte att inte vinkla intervjufrågorna eller på andra sätt ge uttryck för egna åsikter (genom till exempel följdfrågor, miner eller liknande) så kunde det ändå inte uteslutas att det så skedde i intervjuerna. Vår avsikt var dock att enbart fastställa elevers, lärares och Solve Ohlanders attityder och uppfattningar. De sekundärdata (litteratur, tidigare forskning etcetera) som användes i undersökningen är tillgängliga för samtliga och kan således (åter-)användas även i andra sammanhang än vårt. Vidare avgörs även validiteten av *på vilket sätt* någon uppfattar och tolkar något. Det är enbart de undersöktas attityder och uppfattningar om ämnet som återspeglas i undersökningen.

”Reliabilitet” som begrepp är ett mått på en undersöknings tillförlitlighet och beskriver hur väl undersökningen mäter det som är avsett att mätas (NE). Begreppet avser följaktligen att det som ska mätas görs på ett reliabelt sätt, det vill säga resultatet ska vara detsamma vid repeterade mätningar, såväl som oavhängigt av de(n) som utför undersökningen. Undersökningens resultat kan komma att se annorlunda ut om någon annan ställt intervjufrågorna, intervjuat

elever och lärare vid ett annat tillfälle eller på ett annat sätt. I syfte att uppnå största möjliga tillförlitlighet gjordes bland annat en pilotstudie gjorts, vilken bekräftade att intervjufrågorna verkligen gav svar på det som var avsett att undersökas. Pilotstudien genomfördes med några lärare och elever i Göteborgsregionen.

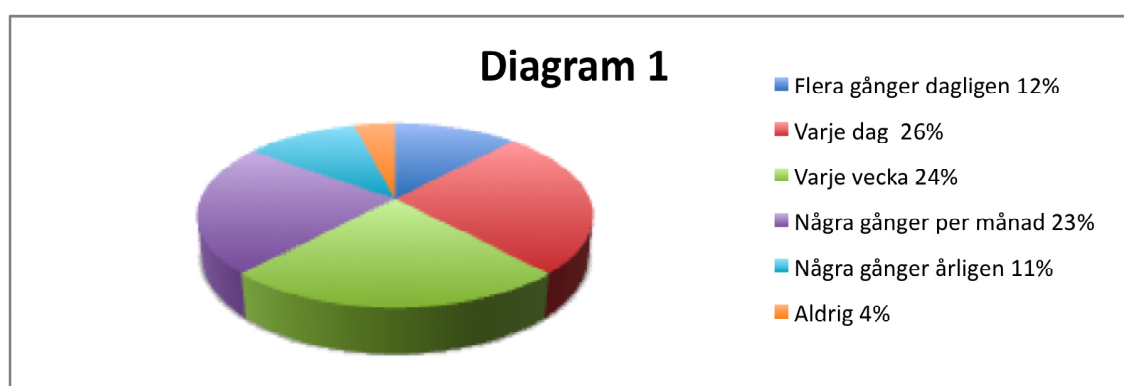
Samtliga intervjuade fick samma förutsättningar vid samtliga intervjutillfällen, eftersom vi ställde identiska frågor till alla intervjuade med hjälp av ett fast intervjuschema. Vidare har vi vid intervjutillfällena följt den så kallade "barmhärtighetsprincipen", då vi trodde på att det som sades var sant (Gilje & Grimen 2004:237). I syfte att öka tillförlitligheten ytterligare fick de intervjuade möjlighet att se och bekräfta sammanställningen av intervjun om de så önskade. Användningen av inspelade intervjuer möjliggör att vi kan gå tillbaka och analysera intervjusvaren på ett mer ingående plan. Vi båda var närvarande vid samtliga intervjuer, en av oss ställde frågorna och den andre förde anteckningar; detta för att intervjuaren skulle kunna fokusera enbart på respondenten och dennes svar. I och med detta, tillsammans med de inspelade intervjuerna, anser vi att vi får bästa möjliga tillförlitliga resultat.

6. Resultat

6.1 Elevenkäterna

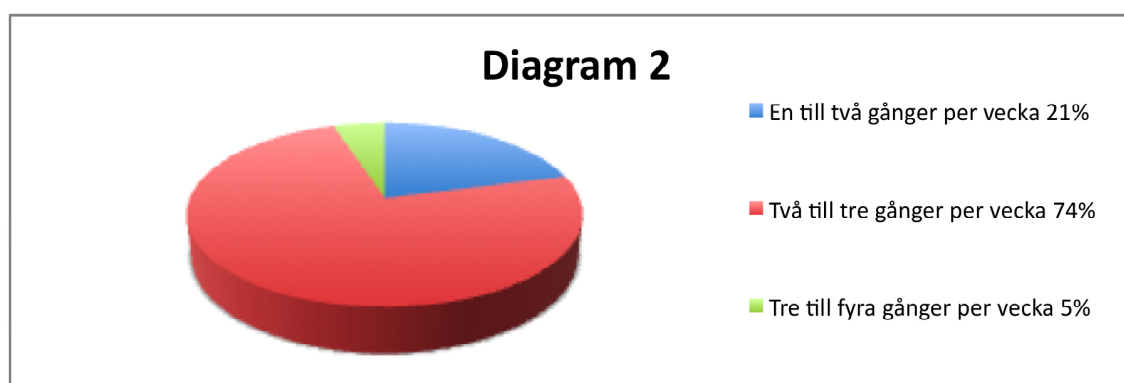
Under denna rubrik kommer resultatet av elevenkäterna att redovisas. Rubrikerna som följer nedan motsvarar de frågor som eleverna fick ta ställning till och besvara i enkäten. Vi väljer i vår resultatredovisning att *inte* hålla isär elevsvaren med hänsyn till de olika inriktningarna (Samhälls-, Bygg-, Barn och fritids- och Naturprogrammet), detta eftersom vi inte har kunnat se betydande skillnader i svar med hänsyn till just inriktningarna, och således vore en åtskillnad i svar med hänsyn till dessa omotiverad.

Hur ofta använder du *grammatiskt korrekt* engelska utanför skolundervisningen?

När det gäller elevernas svar på frågan om hur ofta de använder grammatiskt korrekt engelska utanför skolundervisningen visar det sig att lite mer än en fjärdedel av eleverna (26%) anser sig använda grammatiskt korrekt engelska varje dag, medan 18 elever (24%) uppger att de gör det varje vecka. Vidare anger 23 procent av eleverna att de brukar grammatiskt korrekt engelska några gånger per månad, under det att 12 procent säger sig göra det flera gånger dagligen. Slutligen finns det de elever (11%) som menar på att de tar i anspråk grammatiskt korrekt engelska några gånger årligen utanför skolundervisningen samtidigt som en skara elever (4%) aldrig anser sig göra detta.

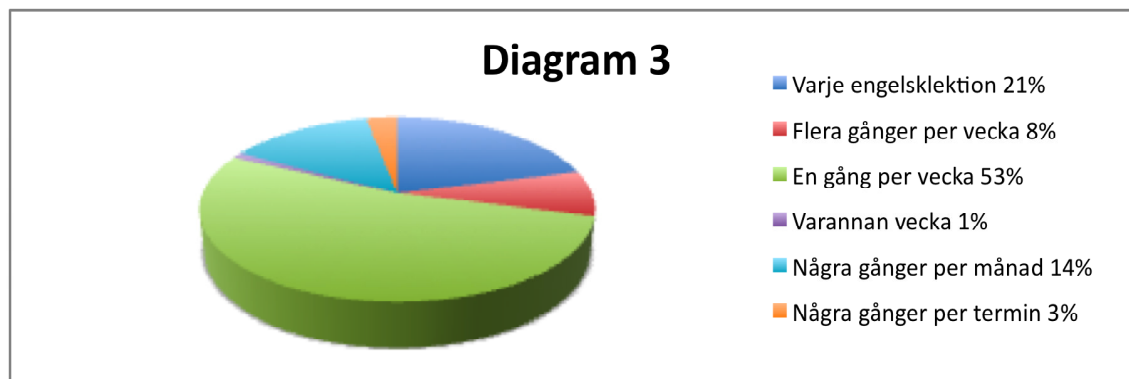
Hur ofta har du engelsklektioner i skolan?

På denna fråga framgår av elevsvaren att 74 procent av eleverna har engelsklektioner två till

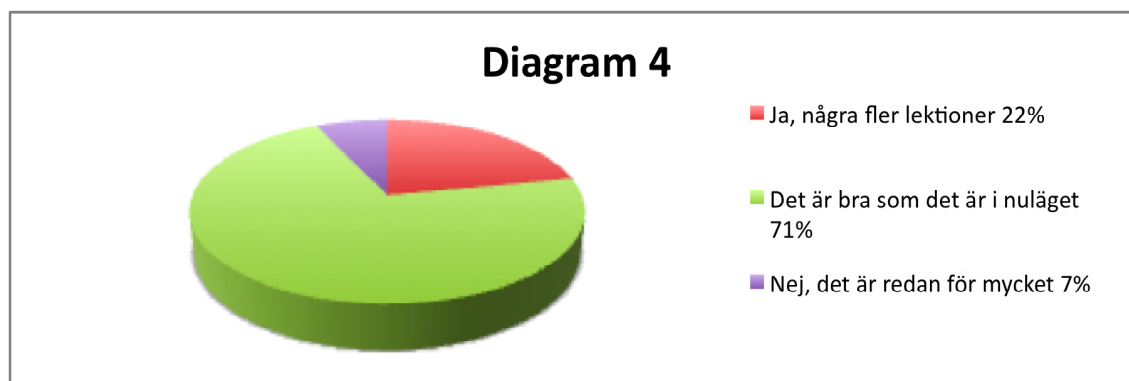
tre gånger per vecka, samtidigt som 21 procent har det en till två gånger per vecka. Till slut har de resterande eleverna (5%) engelsklektioner tre till fyra gånger per vecka.

Hur ofta får du *grammatikundervisning* i engelska i skolan?

Av elevsvaren, när det gäller denna fråga, blir det tydligt att lite mer än hälften av eleverna (53%) uppger att de får grammatikundervisning i engelska en gång i veckan. 15 elever (21%) menar att de får undervisning i grammatik varje engelsklektion, under tiden som 14 procent av eleverna uppger att de får det några gånger per månad. 6 elever (8%) meddelar att de flera gånger i veckan får grammatikundervisning, och som avslut menar 3 procent av eleverna att de får det några gånger per termin samtidigt som *en* elev anser sig få det varannan vecka.

Skulle du vilja få mer *grammatikundervisning* i engelska i skolan?

När eleverna fick ta ställning till frågan om de skulle vilja få mer grammatikundervisning i engelska i skolan svarar 71 procent av eleverna att de är nöjda som det ser ut i nuläget. Avslutningsvis menar 16 elever (22%) att de skulle vilja ha några fler lektioner, medan 5 elever (7%) tycker att det redan är för mycket.

Varför/varför inte?

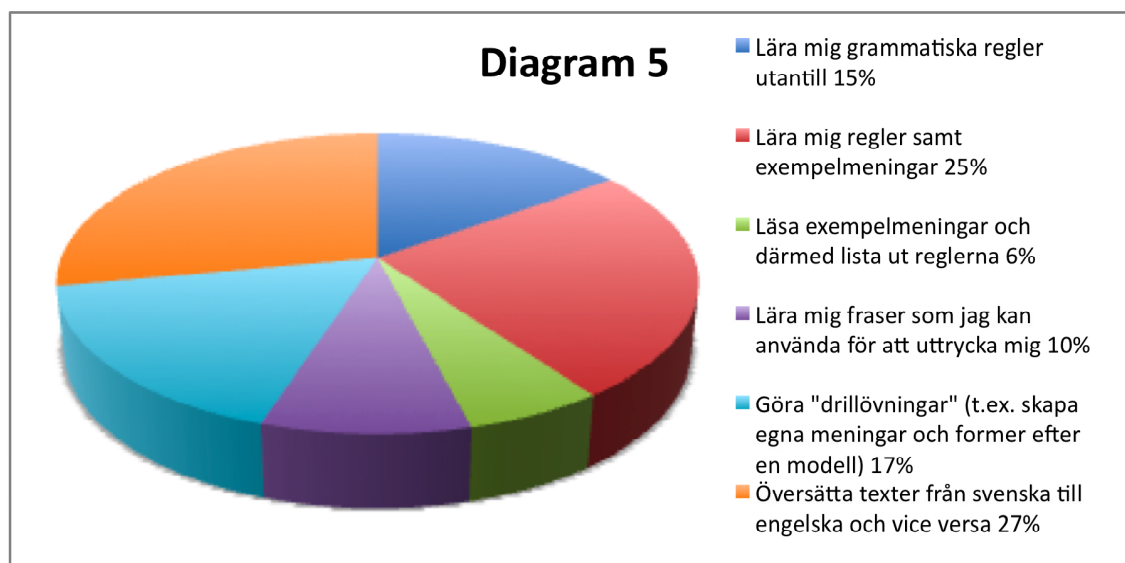
När det gäller frågan om *varför* respektive *varför inte* eleverna skulle vilja få mer grammatikundervisning i engelska i skolan kan man i svaren hos de elever som är *för* mer grammatikundervisning se att de motiverar sin uppfattning med att grammatik och kunskaper i densamma möjliggör att man kan prata språket flytande såväl som gör det möjligt att prata *om* språk-

ket. Eleverna ser grammatiken som en hjälp på vägen att förbättra sin engelska. I elevsvaren kan man bland annat hitta följande svar som belyser detta: "Det [grammatiken] är ju grunden för en flytande engelska"; "Om man inte kan grammatiken så kan man inte prata OM språket, vilket jag tycker är jätteviktigt"; "Jag skulle vilja förbättra min engelska, då det är ett så stort språk, och en viktig del av engelskan" samt "Om jag inte fick grammatikundervisning i skolan så tror jag inte att jag hade kunnat göra mig så förstådd som nu. Grammatiken är jätteviktig".

De elever som tycker att det är "bra som det är i nuläget" grundar sina svar på att de anser sig kunna den grammatik som de bör kunna för tillfället. Några exempel på elevsvar som illustrerar detta är kommande: "Det är lagom, man lär sig tillräckligt, det jag ska kunna tycker jag jag kan" samt "Jag behöver inte mer grammatik nu, jag kan redan allt jag ska kunna".

Den grupp elever som i sin tur är emot mer grammatikundervisning motiverar sina svar med att grammatik är oviktigt eftersom språk har med känsla – och inte teori – att göra, samt med att de inte är bra på grammatik och därtill ser det som tråkigt. Som stöd för sina åsikter skriver eleverna exempelvis: "Grammatik är inte viktigt, språk är känsla, inte teori"; "Jag är inte så bra på det [grammatik]" samt "Det [grammatik] är astråkigt".

Vilket/vilka av nedanstående alternativ känner du är bästa sättet/sätten för dig att lära dig grammatikregler på?²⁰

Då vi frågade eleverna vilket/vilka av de i enkäten angivna alternativ de anser vara bästa sättet/sätten för dem att lära sig grammatikregler på, visar det sig att 27 procent av eleverna anser sig lära bäst genom att översätta texter från svenska till engelska och vice versa. En fjärdedel (25%) menar att de lär sig bäst genom att lära in regler och exempelmeningar, samtidigt som 18 elever (17%) tycker att bästa sättet för dem att lära grammatikregler på är genom så kallade "drillövningar". Till sist finns de elever (10%) som lär sig bäst genom att lära sig fraser som de kan använda för att uttrycka sig, samtidigt som resterande elever (6%) lär sig bäst med hjälp av att läsa exempelmeningar och därmed lista ut reglerna.

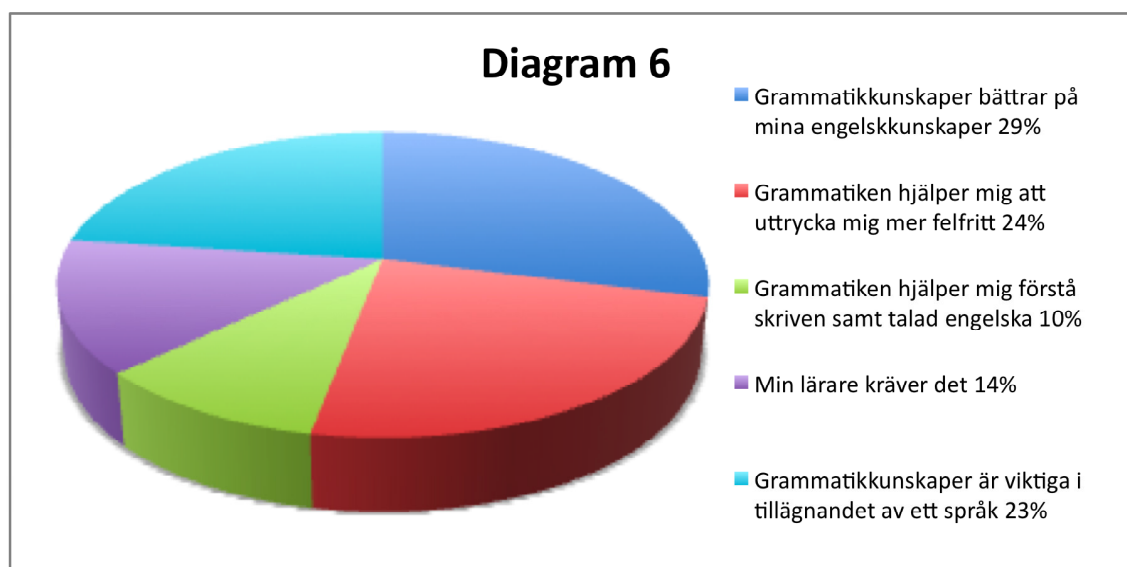
²⁰ På denna fråga fick eleverna möjligheten att välja fler än ett svarsalternativ.

Vilken/vilka attityd(er) tror du att din lärare har vad gäller grammatik och grammatikundervisning? Hur påverkar detta din uppfattning av vad grammatik samt grammatikundervisning innebär?

Av elevsvaren på denna fråga framgår att eleverna tror att deras lärare tycker att det är viktigt med grammatik såväl som grammatikundervisning, att lärarens attityd(er) till grammatik och undervisning i densamma påverkar elevernas uppfattning av vad grammatik och undervisning i grammatik går ut på samt att det är viktigt att lärarna själva tycker att det är roligt med grammatik. Följande svar är karakteristiska för elevsvaren i allmänhet på denna fråga: ”Vår lärare tycker det är viktigt med grammatik och det ändrar min uppfattning mycket tack vare att hon är så noga med det”; ”Jag tror att vår lärare tycker det är viktigt med grammatik för att vi ska få vår engelska så bra som möjligt, det är alltid kul att lära sig strukturerna bakom språket”; ”Hon [läraren] tycker det är jätteviktigt [med grammatik] och det får mig att också tycka det”; ”Eftersom min lärare visar bra exempel på vad som är grammatik och vad den faktiskt hjälper till med så har jag också börjat inse grammatikens nytta” samt ”Läraren måste brinna för det [för grammatik och grammatikundervisning] för att även eleverna ska det”.

”Min lärare tycker nog att det är jätteviktigt med grammatik, så då tycker vi väl också det.”
(Elevcit)

Varför lär du dig engelsk grammatik?²¹

På frågan om varför eleverna lär sig engelsk grammatik får vi svaren att 29 procent av eleverna gör det för att de anser att grammatikkunskaper bättrar på deras engelskkunskaper. 29 elever (24%) menar att grammatiken hjälper dem att uttrycka sig mer felfritt, samtidigt som 27 elever (23%) anser att grammatikkunskaper är viktiga i tillägnandet av ett språk. Slutligen anger 14 procent att de lär sig engelsk grammatik på grund av att deras lärare kräver det, medan 10 procent gör det för att grammatiken hjälper dem att förstå skriven samt talad engelska.

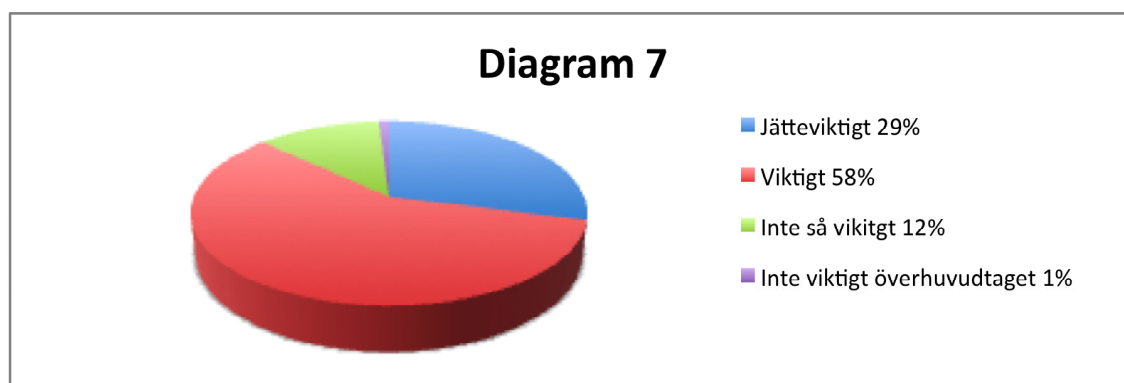
²¹ På denna fråga fick eleverna möjligheten att välja fler än ett svarsalternativ.

Anser du att den engelska grammatik som du lär dig är praktiskt användbar i ditt språkanvändande? Varför/varför inte?

När det gäller denna fråga kan man av elevsvaren utläsa att den engelska grammatik som eleverna lär sig i skolan är praktiskt användbar i deras språkanvändande på så sätt att den ger eleverna insikt om hur man kan prata utan att bryta mot grammatikreglerna, det vill säga visar hur man ska prata för att andra människor ska förstå en. Efterkommande exempel på elevsvar belyser detta: ”Ja det är viktigt att veta HUR man kan prata utan att bryta mot språkreglerna”; ”Ja den [grammatiken] är viktig eftersom man pratar mer felfritt, det flyter på bättre” samt ”Jag tycker att den [grammatiken] är användbar i mitt språk för att jag ska kunna prata så att andra människor ska kunna förstå vad jag menar”.

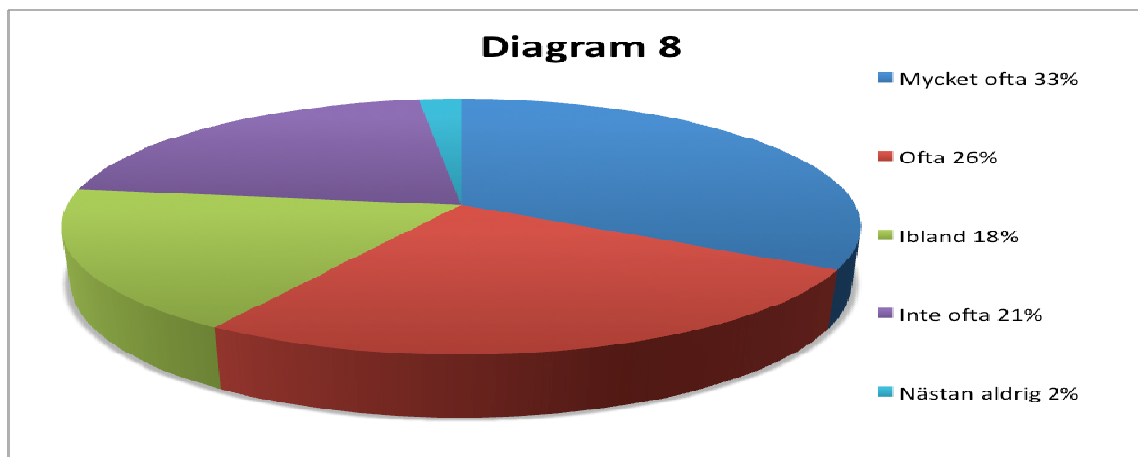
”Ja, om man kan grammatiken kan man prata utan att behöva skämmas.” (Elevcitat)

Hur viktigt anser du att det är att lära sig engelsk grammatik?

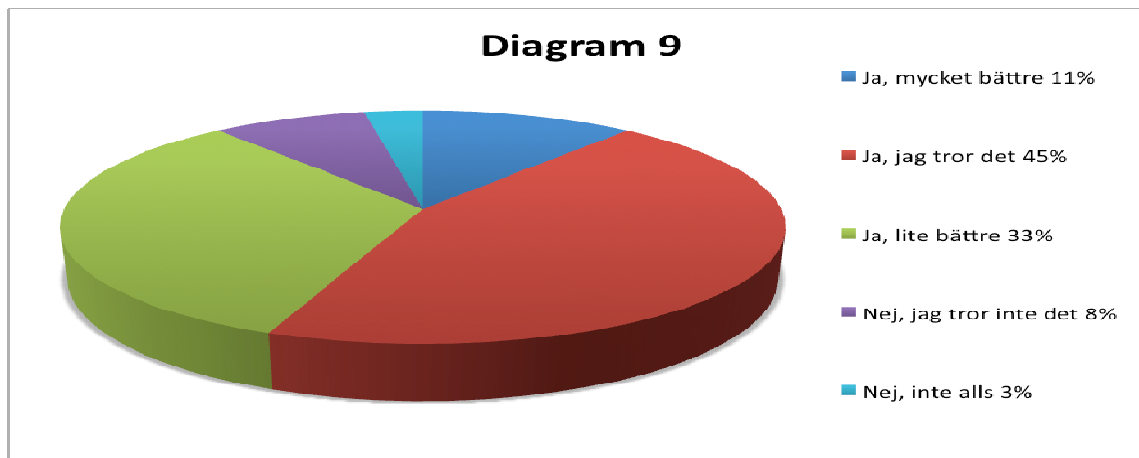
När eleverna skulle ta ställning till hur viktigt de anser att det är att lära sig engelsk grammatik framkommer det av svaren att 58 procent av eleverna anser det vara viktigt. 21 elever (29%) uppger att de tycker det är jätteviktigt att lära sig engelsk grammatik, under det att 9 elever (12%) ser det som inte så viktigt. Slutligen är det *en* elev som inte tycker att det är viktigt överhuvudtaget att lära sig engelsk grammatik.

Hur ofta har du användning av dina grammatikkunskaper i engelska utanför skolan?

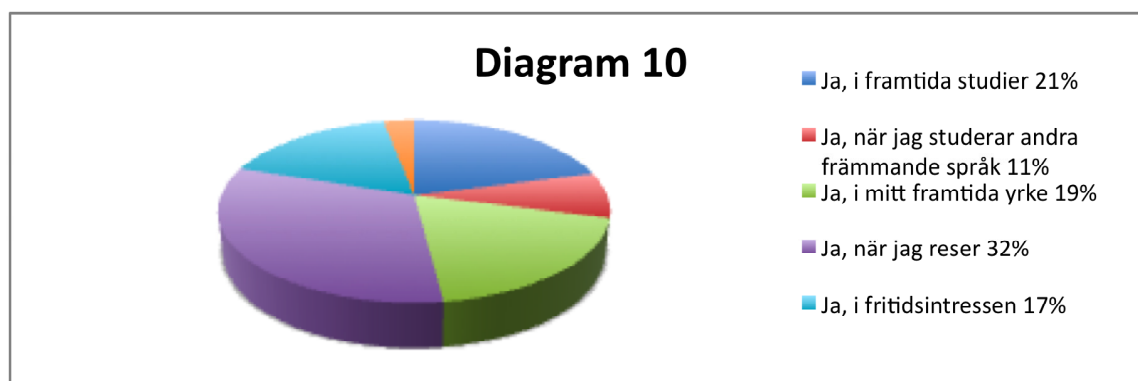
I ”Diagram 8” på föregående sida kan man utifrån elevsvaren se att 33 procent av eleverna har användning av sina grammatikkunskaper i engelska utanför skolan mycket ofta. Vidare menar 26 procent att de ofta har användning av sina grammatikkunskaper, då däremot 21 procent menar på att det inte är så ofta de har det. Till sist anger 13 elever (18%) att de ibland har användning av sina grammatikkunskaper, medan 2 procent nästan aldrig säger sig ha det.

Upplever du att dina engelskkunskaper blir bättre ju mer grammatikundervisning i engelska du får?

När eleverna fick ta ställning till denna fråga blir det tydligt i svaren att 33 elever (45%) upplever att deras kunskaper i engelska blir bättre ju mer grammatikundervisning de får. Därtill menar 24 elever (33%) att de upplever att deras engelskkunskaper blir lite bättre, medan 8 elever (11%) upplever engelskkunskaperna som mycket bättre. Avslutningsvis anger 8 procent av eleverna att de inte tror att deras engelskkunskaper blir bättre ju mer undervisning i grammatik de får, samtidigt som resterande 3 procent inte alls upplever att deras kunskaper i engelska blir bättre i relation till grammatikundervisningen.

Tror du att du i framtiden kommer få användningar av dina grammatikkunskaper i engelska?²²

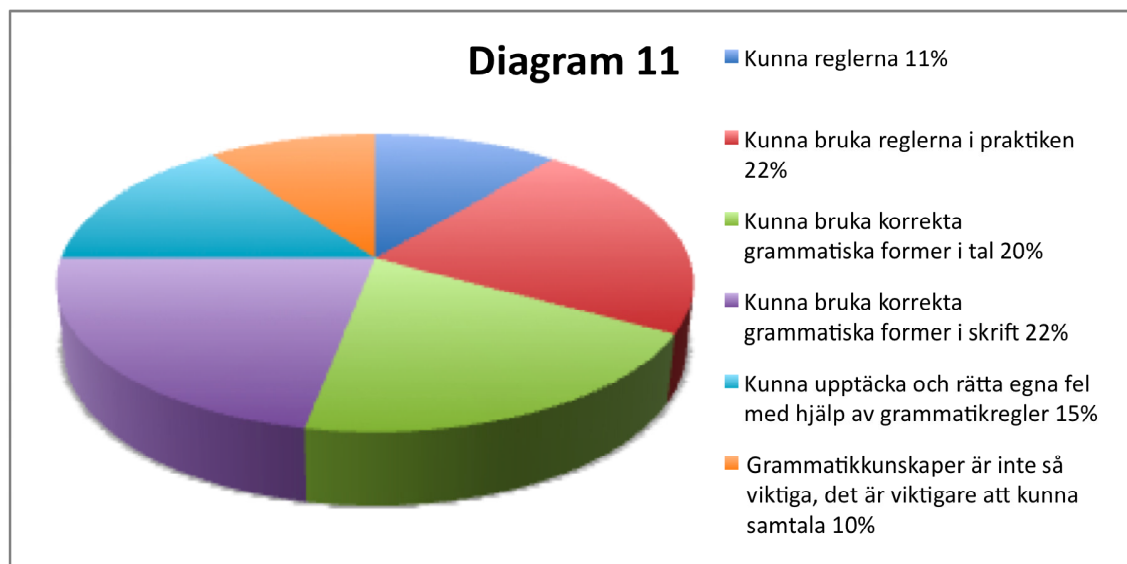

I ”Diagram 10” kan man utifrån elevsvaren se att 38 elever (32%) tror att de kommer få

²² På denna fråga fick eleverna möjligheten att välja fler än ett svarsalternativ.

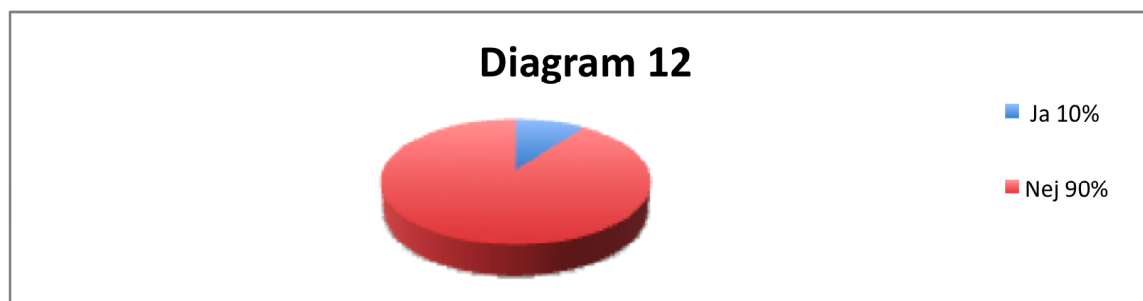
användning av sina grammatikkunskaper när de reser, medan 25 elever (21%) tror att de kommer få användning av dem i framtida studier. Dessutom anger 19 procent att de tror de kommer få användning av grammatikkunskaperna i sitt framtida yrke, samtidigt som 17 procent tror att de kommer få det när det gäller fritidsintressen. Slutligen tror 11 procent att de kommer få användning av sina kunskaper i grammatik i sina studier av andra främmande språk.

Vad anser du är centralt att kunna vad gäller engelsk grammatik?²³

Med hjälp av diagrammet ovan kan man av elevsvaren på frågan se att 22 procent av eleverna ser det som viktigt att kunna bruka grammatikreglerna i praktiken, och ytterligare 22 procent anser det vara centralt att kunna använda korrekta grammatiska former i skrift. 27 elever (20%) tycker att det är viktigt att kunna bruka korrekta grammatiska former i tal, medan 20 elever (15%) anser det betydelsefullt att kunna upptäcka samt rätta egna fel med grammatikreglernas hjälp. Sist men inte minst anger 14 elever (11%) att det är viktigt att kunna reglerna, medan 13 elever (10%) menar att grammatikkunskaper inte är så viktiga och att det är viktigare att kunna samtala.

Skulle du vilja välja bort undervisning i engelsk grammatik om du själv fick välja? Varför?

När det gäller frågan om eleverna skulle vilja välja bort undervisning i engelsk grammatik om

²³ På denna fråga fick eleverna möjligheten att välja fler än ett svarsalternativ.

de själva fick välja, visar det sig av elevsvaren att det både finns elever som skulle vilja välja bort undervisning i engelsk grammatik (10%) samtidigt som det finns elever som inte skulle vilja göra det (90%). De elever som inte skulle vilja välja bort grammatikundervisningen ger som argument att det är viktigt att lära sig grammatik då det är väsentligt att förstå strukturer i språket och på detta sätt kunna ta till sig grammatiken och göra den till något eget. Av elevsvaren blir det även tydligt att grammatiken hjälper en att uttrycka sig mer felfritt i engelska samt bidrar till att man förstår andra men även kan göra sig förstådd. Några exempel på elevsvar som visar på detta är: "Grammatiken är en viktig del när man lär sig ett språk, det är viktigt att förstå strukturen i språket för att kunna ta till sej det"; "Det är bra att kunna korrekt engelska och för det måste man kunna grammatik"; "Utan någon grammatik alls är det nog ganska svårt att göra sig förstådd" samt "Grammatik är svårt att lära sig på egen hand".

Den skara elever som å andra sidan uppger att de skulle vilja välja bort undervisning i engelsk grammatik om de fick välja menar att det finns viktigare moment i engelskan än just grammatik. Nästkommande exempel på elevsvar bekräftar detta: "Att kunna göra sig förstådd är viktigare än att kunna skriva grammatiskt korrekt" samt "Det är svårt och komma ihåg en massa regler, så länge folk fattar vad jag menar behöver jag inte grammatik".

"I det engelskspråkiga samhället vi lever i idag bör man kunna prata i alla fall acceptabel engelska och för detta krävs grammatikkunskaper." (Elevcitat)

6.2 Lärarintervjuerna

I detta avsnitt kommer resultatet av lärarintervjuerna att redovisas. För anonymitetens och tydlighetens skull kommer de fyra intervjuade lärarna att kallas "Lärare 1", "Lärare 2", "Lärare 3" respektive "Lärare 4". Rubrikerna motsvarar de frågor som vi ställt till de lärare som vi intervjuat.

Lär du ut engelsk grammatik i din undervisning?

Samtliga lärare svarar att de lär ut engelsk grammatik i sin undervisning. *Lärare 3* förklarar att undervisning i engelsk grammatik är "självklart" samt att grammatikundervisning "hör till" och är "ett måste". *Lärare 1* svarar att hon har en grammatiklektion i veckan på "enbart" 40 minuter, medan *Lärare 4* gör tydligt att hon har grammatiklektioner "våldigt ofta" och "försöker hinna med så många gånger i veckan som möjligt". *Lärare 2* problematiserar frågan och tillkännager att mängden grammatik – och därmed antalet grammatiklektioner – berodde på elevernas nivå helt och hållet. Hon förklarar dock att det är "viktigt att eleverna kan grammatik", detta oavsett vilket program de går på. Att grammatikundervisning är viktig för eleverna är samtliga lärare överens om.

Varför gör du det?

På frågan om varför lärarna lär ut engelsk grammatik i sin undervisning är alla lärare överens om att grammatikkunskaper är en grund för ett korrekt språkanvändande, vilket – i sin tur – är ett krav för en lyckad framtid exempelvis vad gäller studier och yrkesliv. *Lärare 1* poängterar att kunskaper i grammatik "ger en trygghet för eleverna", och förklarar vidare att hon ser det som "jätteviktigt att ha grunden för att kunna uttrycka sig utanför skolan, såsom i yrkeslivet eller fortsatta studier, utan att göra för många basfel". *Lärare 4* håller med om att kunskaper i grammatik är viktiga för att kunna uttrycka sig korrekt på ett språk och tydliggör att "för att

behärska ett språk så måste man ha kunskap *om* språket – och för det behöver man grammatik”. Därtill förklarar *Lärare 4* att kraven på att man ska kunna engelska bra ständigt ökar och att hon vill förbereda eleverna inför framtiden så väl som det går. *Lärare 2* instämmer med de andra lärarna, men säger sig även se en glädje hos eleverna när de känner att de behärskar engelsk grammatik. *Lärare 3* betonar vikten av att eleverna förstår *varför* de lär sig grammatik, det vill säga de måste ha en förförståelse eller ”ram” att bygga vidare på.

På vilket/vilka sätt lär du ut engelsk grammatik i din undervisning?

När det gäller denna fråga ger *Lärare 1* svaret att hon använder sig av en lärobok som heter *Real Time* samt extra stenciler emellanåt som inte hör till läroboken. Hon förklarar att det i läroboken finns en separat sektion som enbart behandlar grammatik och att hon i sin grammatikundervisning utgår ifrån denna. *Lärare 2* och *Lärare 3* talar om att de i sin grammatikundervisning går igenom ett grammatikmoment i taget för att inte – som *Lärare 2* uttrycker det – ”röra till det” för eleverna. Dessutom utvecklar *Lärare 2* att hon alltid lär ut grammatiken ”på svenska först och sedan på engelska” samt att hon använder sig av kroppen för att lära ut grammatik (exempelvis kan hon gå och hämta ett föremål och fråga eleverna ”What did I do?”). *Lärare 3* förklarar även att hon ”väver in grammatiken i allt”. *Lärare 4* gör tydligt att hon utgår ifrån elevernas behov och att hon strävar efter att variera sin grammatikundervisning i så stor utsträckning som möjligt eftersom ”olika elever lär sig bäst på olika sätt”. Hon förklarar att om hon till exempel ser att många elever gör samma grammatikfel så har hon ett grammatikmoment som handlar om felet ifråga. Därtill avslutade hon med att säga att hon strävar efter att göra sin grammatikundervisning ”så autentisk som möjlig genom att ha med exempel från autentiska källor som tidningar, tv med mera”.

Varför just på detta/dessa sätt?

När vi frågade lärarna varför de har valt att undervisa på detta/dessa sätt får vi svar alltifrån att läroboken är bra till mer utvecklade svar som att repetition och anpassning till eleverna är viktigt. *Lärare 1* ger följande svar: ”Jag tycker att boken är bra och jag gillar uppgifterna och texterna där grammatikdelen vävs in automatiskt”. *Lärare 3* och *Lärare 4* ger mer grundliga svar av vilka det framgår att de utgår från elevernas behov i sin undervisning. *Lärare 3* framhåller att hon konstruerar sina egna grammatikövningar som hon anpassar efter elevernas behov samtidigt som hon understryker vikten av att ”eleverna får bekanta sig med grammatik i många olika sammanhang redan från början”. I likhet med *Lärare 3* tycker *Lärare 4* att det är viktigt att nå ut till samtliga elever. Hon utvecklar att hon försöker nå alla elever där de befinner sig för tillfället, och förklarar vidare att när hon går igenom grammatikfel som rör elevernas egna texter torde eleverna bli medvetna om att hon ser dem, vilket – i sin tur – sannolikt bör öka deras motivation till grammatik. *Lärare 2* påpekar vikten av att ”bekräfta och repetera det som har lärts ut” och därmed se till att eleverna tar till sig det. Avslutningsvis talar hon om att prov är ett sätt att visa på hur viktigt det är med grammatik.

Anser du att den engelska grammatik som du lär ut är *praktiskt användbar* för eleverna i deras språkanvändande?

Alla lärare som vi intervjuade är överens om att den engelska grammatik som de lär ut är praktiskt användbar för eleverna i deras språkanvändande. Samtliga lärarsvar pekar mot att den engelska grammatik som lärarna lär ut är praktiskt användbar för eleverna i deras användande av språket på så sätt att grammatiken och grammatikkunskaperna får till följd att ele-

verna utvecklas med avseende på deras språkanvändande genom att de – med grammatikens hjälp – blir mer uppmärksamma samt ser sina egna fel när det gäller språkbruket. *Lärare 1* förklarar att hon genom att ”rätta vanligt förekommande fel i elevernas texter” strävar efter att (främst de svaga) eleverna ska utvecklas genom att de ”själva ska se sina fel”. Därutöver uppger hon sig ha märkt att ”eleverna är mindre bra på detaljer, men däremot mycket bra när det gäller lyssna, skriva, tala, läsa” samtidigt som hon gör tydligt att eleverna har svårt ”att acceptera att det finns flera olika sätt att uttrycka samma sak på [grammatiskt sett]”.

Lärare 2 slår fast att ”grammatik är mycket viktigt” samt att ”man ger ett bättre intryck med ett korrekt språk, till exempel när det gäller jobb och kontakter”. Liksom *Lärare 1* är *Lärare 2* inne på att grammatikkunskaper gör eleverna mer uppmärksamma samt får färre språkliga fel till följd. *Lärare 3*, i sin tur, klarlägger att eleverna inte alltid tänker på vad som är grammatik. Men när eleverna väl blir medvetna om grammatiken, och framförallt sin egen grammatik, förklarar hon, får de så kallade ”aha-upplevelser” vilket gör att de sätter värde på och kommer ihåg grammatiken bättre. *Lärare 4*, slutligen, framhåller att man med hjälp av autentiska inslag i grammatikundervisningen bättre kan förbereda eleverna inför framtiden såväl som fortsatta studier.

Vilken är din attityd gentemot instruktionerna gällande undervisning och måluppfyllelse som anges i styrdokumentet för engelska?

När vi ställde frågan gällande lärarnas attityd till instruktionerna gällande undervisning och måluppfyllelse som anges i styrdokumentet för engelska visar det sig att ingen av de intervjuade lärarna har något negativt att säga i relation till styrdokumentet – dock erkänner en av de intervjuade – *Lärare 3* – att hon ”inte läst styrdokumentet på länge”. *Lärare 1* är positiv till styrdokumentet och deras instruktioner och inleder således sitt svar med att säga just: ”Positiv!”. Vidare klargör hon att hennes mål är att samtliga elever ska utvecklas genom att ”förbättra sig i tal och skrift för att kunna klara av högskolan, yrkeslivet och andra arbetsuppgifter” samt att hon lägger sig på ”den nivå som hör till gymnasiet”. *Lärare 2* framhäver att det i styrdokumentet inte står något om hur man som lärare ska lära ut grammatik. Hon tydliggör att: ”Hur-frågan är helt upp till varje lärare vilket är jätteskönt då det inte är styrt!”. I anslutning till detta förklarar hon att ”enligt skolans policy är målet att lära ut det som är mest grundläggande” och kompletterar med Skolverkets kommentarer gällande nationella prov i vilka det, enligt henne, står att ”störst fokus läggs på ordkunskap snarare än grammatik”. Såsom *Lärare 2* tycker även *Lärare 4* att ”det är skönt att man kan välja ganska fritt hur man ska leva upp till dem [instruktionerna och målen i styrdokumentet]”. Hon betonar även att det i styrdokumentet inte står tydligt att grammatikkunskaper är nödvändiga, men lägger till att: ”Det är ju solklart att för att kunna uppnå dessa mål så måste man använda sig av grammatiken som verktyg!”. *Lärare 3* – som nämndes inledningsvis – ger följande svar på frågan:

Jag har inte läst styrdokumentet på länge. Jag kör mitt race och gör det som jag tycker har funkat bäst under 30år. Jag litar på att läroböcker är konstruerade och anpassade efter kraven i styrdokumentet, och utgår därför mycket ifrån läroböckerna. Jag konstruerar även mycket eget material och på detta sätt får jag in alla fyra moment – tala, skriva, läsa samt lyssna – vilket är en bra förberedelse inför nationella proven.

Hur skulle du beskriva din attityd gentemot undervisning i och inläring av engelsk grammatik?

De svar vi får på frågan angående lärarnas attityd i förhållande till undervisning i och inläring av engelsk grammatik kommer in på alltifrån att grammatikundervisning är roligt då det

är så konkret, samt att undervisning i grammatik behövs för att stärka elevernas baskunskaper så att de kan uttrycka sig varierat och korrekt, till att eleverna idag är medvetna om att engelskan har en tämligen central roll i deras liv och därmed förstår vikten av att bygga på sina språkkunskaper i engelska samt att elever – i allmänhet – är tacksamma över att förstå hur språket hänger ihop (med grammatikens hjälp) vilket ger en trygghet för språkbruket. *Lärare 2* tillkännager att ”det är roligt att lära ut grammatik då det är så konkret” samtidigt som hon framhåller att ”det är viktigt att man skiljer på tillfällen där man rättar fel som stör respektive fel som förstör”²⁴. Tillsammans med detta förklarar hon att hon inte tycker ”att man i förväg ska bestämma när man ska ta in grammatiska moment i undervisningen, utan snarare väva in det så att eleven under samtliga engelsklektioner uppmärksammar sina fel själv”. *Lärare 1* upplyser om att hon med hjälp av undervisning i grammatik vill ”befästa elevernas baskunskaper för att de ska kunna uttrycka sig korrekt och varierande”; ”de [eleverna] ska kunna göra sig förstådda” förklarar hon. *Lärare 4* framhäver följande:

Eftersom engelskan idag är en så stor del av elevernas liv – i och med tv-spel, musik, tv-serier och så vidare – så är det lätt hänt att eleverna lär sig engelska på egen hand, dock inte alltid grammatiskt korrekt. Då eleverna ändå är medvetna om att engelskan har en så central roll i deras liv är de också mer öppna för att bygga vidare på sin engelska språkkunskap – inte minst med hjälp av grammatikens hjälp.

Lärare 3 – i sin tur – gör tydligt att elever är tacksamma över att förstå hur språket hänger ihop med hjälp av kunskaper i grammatik, och förklarar att ”denna bas [en bas av grammatikkunskaper] ger en trygghet för bruket av språket”. Hon avslutar med att säga att ”vi lärare gör eleverna en jättetjänst” genom att vi lär dem grammatik.

Anser du att grammatikkunskaper är viktiga i tillägnandet av ett språk?

Lärare 3 tydliggör att det är ”självklart” att grammatikkunskaper är viktiga i tillägnandet av ett språk. *Lärare 2* svarar i likhet med *Lärare 3* att det är en ”självklarhet” att kunskaper i grammatik är viktiga i språktillägnandet, men problematiserar även genom att utveckla att det beror på ”vad man ska ha språket till”; ”i skolan är det en självklarhet, men i turistengelska räcker det med att kunna göra sig förstådd” poängterar hon. *Lärare 1* kungör att grammatikkunskaper kanske inte är så viktiga inledningsvis när man börjar tillägna sig ett språk eftersom ordinlärning då prioriteras i högre utsträckning. Hon förklarar att ”ju högre upp i studierna man kommer, desto mer ska man kunna grammatik för att kunna uttrycka sig rätt” och lade vikt vid att ”det är viktigt att skapa ett intresse för grammatik hos eleven, grammatiken ska inte ses som ett tvång – sen kommer kunskapen”. *Lärare 4* sammanfattar sitt svar enligt följande:

Precis som det inte går att köra en bil utan motor, går det inte heller att tala ett språk utan dess grammatik. Att kunna ett språk är alltså att ha kunskap om det – dess grammatik.

Varför anser du detta?

På frågan om varför lärarna anser att grammatikkunskaper är viktiga i tillägnandet av ett språk får vi svar alltifrån att användandet av ett korrekt språk påverkar andras intryck av en samt att det är väldigt viktigt att eleverna lär sig grammatiken rätt från början, till att – som *Lärare 1* uttrycker sig – ”nationella prov och även arbetsmarknaden kräver att man kan uttrycka sig

²⁴ Mer om detta under rubriken/frågan ”Gör du skillnad mellan fel som *stör* respektive fel som *förstör* när du lär ut/rättar?” och framåt.

varierat, tydligt och korrekt". *Lärare 2* svarar att "det är viktigt att ge intrycket av korrekt engelska då man blir bemött på ett annat sätt av engelsktalande" samtidigt som hon förklarar att med hjälp av grammatik lär man sig "prata om språket och att analysera språket är mycket viktigt". *Lärare 4* betonar att "det är oerhört viktigt att eleverna får lära sig grammatiken rätt från början – att gå från delarna till helheten och inte tvärtom"; "eleverna måste ha ramen, vilken de senare bygger vidare på", som *Lärare 3* uttrycker det.

Gör du skillnad mellan fel som *stör* respektive fel som *förstör* när du lär ut/rättar grammatik?

När det gäller denna fråga visar det sig att samtliga lärare som vi intervjuade gör skillnad mellan fel som *stör* respektive fel som *förstör* när de lär ut/rättar grammatik. *Lärare 1* klargör att hon gör åtskillnaden eftersom hon anser det vara "oerhört viktigt att eleverna gör sig förstådda, senare sätts mer fokus på språklig korrekthet". Även *Lärare 2* gör distinktionen, men förklarar än en gång att det beror "helt på vad man ska ha engelskan till". *Lärare 3* gör i likhet med de andra åtskillnaden, men förklarar att man som lärare bör vara uppmärksam vad gäller elever med dyslexi. *Lärare 4* ser det som en självklarhet och ställer den hypotetiska frågan "det gör väl alla".

Hur gör du denna skillnad?

Med avseende på frågan om hur lärare gör skillnad mellan fel som *stör* respektive fel som *förstör* när de lär ut/rättar grammatik får vi följande svar. *Lärare 1* berättar att "svengelska" *stör* samt att hon upplever även stavfel som *störande*. Vidare utvecklar hon att "en löpande text där en elev skriver ett svenskt ord är däremot något som *förstör*" samt att "kongruensfel är på gränsen mellan fel som *stör* respektive *förstör*". Hon gör tydligt att hon varnar sina elever för stavfel men understryker att det inte är antalet stavfel som är avgörande. Dessutom utvecklar hon att hon i sin rättning brukar ge "förslag till vad som skulle kunna passa in bättre och avslutar med en slutkommentar" samtidigt som hon upplyser om att hon gör "ett urval av fel såsom verb, presens och vokabulär" samt fokuserar mer på att duktiga elever ska kunna uttrycka sig varierat. Även *Lärare 2* ger i sin rättning "förslag på vad som skulle kunna passa in bättre" till eleverna. Hon tillkännagiver även att "skillnaden mellan brittisk och amerikansk engelska" är svår samt att detta påverkar hennes rättning. Därtill förklarar hon följande:

Jag ställer mig frågan: Vad är syftet med rättningen? Det är viktigt att fråga eleven: Vill du att jag ska rätta alla fel? Om man rättar för mycket när det gäller en svag elev kan det hämma utvecklingen, medan andra elever vill bli uppmärksamma på sina fel för att kunna utvecklas. I direktiv från Skolverket gällande nationella prov görs en tydlig skillnad mellan fel som *stör* respektive fel som *förstör* – där menas att uttal och ordkunskap är viktigare än grammatik.

Lärare 3 upplyser – i sin tur – om att utgångspunkten för henne är "hur en engelsman uppfattar elevernas språkbruk". Exempel på fel som *stör* enligt henne är felaktig verbböjning, medan exempel på fel som *förstör* är ordfel. Hon berättar att hon "brukar visa rättade gamla nationella prov till eleverna för att visa på vanligt förekommande fel" och förklarar att "denna så kallade nationella-prov-mallen utgår jag från även när jag rättar egna skrivuppgifter". Sist men inte minst påpekar hon att hon rättar utifrån var eleven befinner sig i sin utveckling för tillfället. Likaså *Lärare 4* ger i sin rättning förslag på vad som hade kunnat passa in bättre – samt skriva slutkommentarer när tiden tillåter. Hon förklarar att hon använder sig av en färdig mall som hjälper henne uppmärksamma "viktiga områden så som ordval, grammatik, uttal,

flyt och så vidare” och tydliggör att anledningen till mallen är ”en rättvis bedömning hos alla elever”.

Varför lär du ut/rättar på detta sätt?

Lärare 1 förklarar att ”det är viktigt att ha formella krav” och vidareutvecklar i anslutning till detta att ”eleverna ska kunna skriva någorlunda korrekt för att inte missuppfattas” samt att ”en engelsman ska kunna förstå vad eleverna säger”. Därtill framhåller hon att ”man ska ha handfasta mål för eleverna och målen bör vara strukturerade och inte flummiga – allt är lika viktigt och detta är något som måste förmedlas till eleverna!”. *Lärare 2* ger som sitt svar på frågan att ”det är viktigt att göra eleverna medvetna om varför de uttrycker sig på ett visst grammatiskt sätt och hur detta påverkar betydelsen”. *Lärare 3* – i sin tur – upplyser om att det i anvisningarna till de nationella proven står ”hur man ska skilja mellan fel som stör och fel som förstör” och att det är hennes anledning till att hon gör distinktionen mellan fel som stör respektive förstör. *Lärare 4* – avslutningsvis – förklarar att hon, med hjälp av tidigare nämnda mall, ibland låter eleverna ”rätta varandras texter för att de ska få en uppfattning om vad som rättas, hur det rättas samt varför”, vilket hon – i sin tur – hoppas ska få eleverna att förstå hennes rättning bättre.

Vilken effekt anser du att grammatikkunskaper har beträffande elevers tillägnande av ett språk?

Samtliga lärare som vi intervjuade är på denna fråga överens om att grammatikkunskaper förbättrar elevers språkkänsla såväl som deras förståelse för hur språket fungerar samt är uppbyggt. *Lärare 1* gör tydligt att kunskaper i grammatik leder till att ”eleverna får en förståelse för hur ett språk är uppbyggt”. Hon förklarar att grammatiken har som följd att eleverna blir medvetna om ”nyansskillnader” i språket, det vill säga ”att ett ord, beroende på dess sammanhang, kan ha olika betydelse – till exempel ord som: *look at, look for* med flera”. Vidare är hon tydlig med att framhålla att ”eleven förstår att han eller hon gör sig mer förstådd med hjälp av grammatiken och strävar ständigt efter att bli bättre”. I likhet med *Lärare 1* förklarar *Lärare 2* att elever – med grammatikens hjälp – ”får en bättre djupförståelse av det engelska språket”, och vidareutvecklar att:

Ju mer grammatik och förståelse kring språket som eleven får, desto mer lär han eller hon sig och förstår vilket leder till att man vågar mer, ta fler steg på eget initiativ och ge sig på större utmaningar och karriär.

Liksom *Lärare 2* är *Lärare 3* inne på att ”goda grammatikkunskaper ger eleverna en säkerhet, vilket även leder till en bra språkkänsla”. Hon gör även tydligt att hur eleverna uppfattas av mottagaren är ”helt avgörande”, samtidigt som hon lade till att medvetenhet leder till trygghet, vilket – i sin tur – gör att ”eleverna vill lära sig ännu mer”. Avslutningsvis berättar hon följande:

Det är oerhört viktigt att man som lärare motiverar eleverna till varför de lär sig grammatik då den ju faktiskt ingår i allt! Eleverna vill verkligen lära sig, och därför tycker jag att det är viktigt att eleverna får använda språket autentiskt. Vi har till exempel arbetat mycket med talkshows.

Förutom vad de andra lärarna redan sagt lägger *Lärare 4* till att kunskaper i engelsk grammatik hjälper eleverna ”inte bara i engelska, utan även när de ska lära sig andra språk”, samti-

digt som hon menar på att det för henne som lärare blir lättare ”att förklara språkliga fel för eleverna om vi kan använda oss av samma grammatiska terminologi för att förstå varandra”.

Anser du att attityden (elevers samt i allmänhet) gentemot grammatikundervisning och -inläring har förändrats genom åren?

När det gäller denna fråga är samtliga lärare som vi intervjuar överens om att attityden – både elevers samt i allmänhet – gentemot grammatikundervisning och grammatikinläring har förändrats genom åren.

På vilket/vilka sätt?

Lärare 4 förklarar att ”det har blivit mindre grammatik genom åren” samt att grammatiken förr i tiden lärdes ut som ett separat moment medan ”den i dagsläget är invävd i olika läroböcker så att den blir en naturlig del av undervisningen”. I anslutning till detta klarlägger hon även att det ”förr” var vanligt att elever ofta uttryckte sig i stil med: ”Vi har *bara* grammatik!”, medan elever i dagsläget ”vill ha mer grammatik och ser värdet med den”. Såsom avslutning säger hon följande:

Förr var det ofta att man skulle kunna grammatikboken utantill, medan man idag använder mer autentiskt och mer verklighetsanknutet material; nackdelen med detta kan vara att eleverna lär sig använda språket utan att från början känna till grundreglerna – jag tycker därför att det är viktigt att man i tidig ålder presenterar grammatikregler och deras användning för eleverna för att komma undan den så kallade ”papegoja”-metoden, det vill säga att eleverna härmar vad de hör på tv och liknande.

Även *Lärare 2* är inne på att elever numera är mer uppskattande till grammatik, och förklarar att ”idag är elever mer positiva till grammatik då de utsätts för språket (engelskan) mer, vilket ger dem större medvetenhet och större chanser och möjligheter ju bättre de behärskar språket – eleverna vågar mer nu!”. Förr i tiden – berättar hon – lärde man sig grammatik ”för grammatikens skull – ett måste!”, medan grammatik i dagsläget är ”ett medel för att nå språket”. Hon avslutar sin skildring mellan förr och nu genom att säga att ”förr påverkade grammatiken en lärares betygsättning – det var avgörande hur många poäng man hade på ett sådant prov – medan numera sätts fokus på hur bra en elev kan kommunicera och göra grammatiken till något eget”. På liknande sätt smälter även svaren som *Lärare 3* ger in väl med de andra lärarnas svar. *Lärare 3* är tydlig med att poängtera att ”föret var attityden till grammatik i allmänhet negativ, men nu är den åt rätt håll – eleverna är duktigare nu”. Hon förtydligar att hon tror att orsaken till detta kan vara att ”tv, musik, resor har en stor påverkan på eleverna, vilket gör att de inser behovet av grammatiken och därför är mer positiva”. Som slutparti på denna del får det svar som *Lärare 1* ger belöpa sig till:

När jag gick i skolan gjorde vi övningar och översättningar. Då fanns varken tv och folk reste inte mycket då. Därför var det viktigt med ordkunskap. 1970-talet och framåt var elever mycket duktiga på att uttrycka sig – bra uttal, bra flyt, förståelse och tala inför grupp /.../ Idag vill eleverna prata mycket mer. Andra året på gymnasiet börjar eleverna förstå mer vad grammatik är och även se dess nytta.

6.3 Intervjun med Sölve Ohlander (professor i engelska vid Göteborgs universitet)

Under denna rubrik kommer resultatet av intervjun med Sölve Ohlander att redovisas. Rubrikerna motsvarar de frågor som vi ställt till den intervjuade.

Vad är grammatik enligt dig?

Som svar på denna fråga förklarar Ohlander att grammatik handlar om de klassiska satsdelarna vilka hjälper en att svara på frågorna *vem* som gör *vad* mot *vem*, *var*, *hur*, *när* såväl som *varför* med mera. I anslutning till detta utvecklar han att ”ens ordförråd och kunskap om hur dessa ord ska ordnas efter varandra är som så kallade trafikregler”.

Hur skulle du beskriva din attityd gentemot undervisning i och inläring av engelsk grammatik?

När vi frågar Ohlander om hans attityd i förhållande till undervisning i och inläring av engelsk grammatik svarar han att han tycker att ”ett visst mått av grammatikundervisning är ett måste” och klargör att ”om man inte medvetet lägger märke till den [grammatiken] så är det svårt att omsätta den i egen praktik”. Han fortsätter med att poängtera att grammatiken inte enbart är ”på ytan” utan ”opererar en hel del abstrakta begrepp” samt att ”man måste genomskåda grammatiken och hjälpa eleverna att observera den” – det vill säga ”påpeka grammatiken för eleven för att han eller hon ska kunna anpassa sitt språk därefter”. Han är tydlig med att framhålla att:

Det vore ett mycket mödosamt och onödigt jobb att inte lära sig grammatiken från grunden, då grammatiken hjälper till att rikta uppmärksamhet på något som hade varit mycket svårt på egen hand.

Dessutom framhäver han att ”det man ska sträva efter är en oreflekterad automatiserad användning av det engelska språket” och således ”undvika att göra direkta översättningar från svenska till engelska”.

Vad tror du formar en persons attityd(er) till grammatik och grammatikundervisning?

På denna fråga inleder han sitt svar med att ”engelska är ett så kallat gratispråk då vi idag stöter på det nästan överallt” och förklarar tillsammans med detta att ”mycket av denna input får en att själv producera engelska – ibland är detta en omedveten inläring”. Förutom detta påpekar han vikten av att ”göra om det [grammatikinläringen] till en slags problemlösning för eleven”, vilket även nedanstående citat belyser:

Det är viktigt och även mycket intressant att ta upp vanligt förekommande dubbeltydigheter i det engelska språket. Ett språk kan kombineras på ett oändligt olika sätt, därför är det viktigt att få syn på detta system. Det finns mängder av olika sätt att uttrycka samma sak på, vilket också är viktigt att lyfta fram. Givande språkliga experiment leder till ett språkligt väckande hos eleven.

Anser du att grammatikkunskaper är viktiga i tillägnandet av ett språk? Varför/varför inte?

Ohlander anser det vara en självklarhet att grammatikkunskaper är viktiga i tillägnandet av ett språk. Som stöd för sitt tyckande förklarar han att ”grammatik är en utmärkt hjälp för att man inte ska fastna i oacceptabla användningar av språket”. Därtill klarlägger han att målet med grammatikundervisning ”är ju att varje enskild elevs potential – maximala nivå – ska nås” samt att grammatik inte får ”skrämma bort eleverna, utan snarare få dem att inse dess praktiska nytta”.

Hur ser gymnasieelevers och gymnasielärares attityder till engelsk grammatik och grammatikundervisning ut enligt din uppfattning?

Följande citat illustrerar Ohlanders svar på denna fråga:

Grammatik har tyvärr sedan länge haft ett tråkigt rykte om sig. Det har ofta framställts som abstrakt och avancerat. Jag skulle vilja säga att man som lärare ska sträva efter att *inte* göra det så abstrakt, *men* å andra sidan så är det precis vad det är. Självklart kan man vara bra på engelska, men utan terminologin så kommer man inte så långt.

Anser du att lärares attityder till grammatik och grammatikundervisning påverkar elevers bild samt uppfattning av densamma? På vilket/vilka sätt?

Som svar på denna fråga framhåller han att det sätt på vilket lärare väljer att lära ut grammatik ”påverkar och ibland även avgör en elevs attityd gentemot grammatik”; som lärare – förklarar Ohlander – kan man ”älska eller också döda grammatiken”. Han rundar av med att säga att ”Sist men inte minst är det oerhört viktigt att läraren själv brinner för det som han eller hon lär ut för att även eleven ska göra det”.

Anser du att attityden (hos elever samt i allmänhet) gentemot grammatikundervisning och -inlärning har förändrats genom åren? På vilket/vilka sätt?

När vi ställer denna fråga anser han att attityden gentemot grammatikundervisning och grammatikinlärning (både hos elever, men även i allmänhet) sannerligen har förändrats. Han tydliggör att grammatik förut var en självklar del i undervisningen, medan den i våra dagar är ifrågasatt. Ytterligare förklarar han att ”många språklärare fortsätter att undervisa så som de alltid gjort trots ifrågasättanden”, samt att han anser att ”man som lärare ska vara uppmärksam, öppen och kritisk mot alla signaler – vad fungerar för mig?”. Slutligen framhåller han följande: ”Att vara lärare är ingen vetenskap, utan ett hantverk där man själv väljer vad som passar en själv och ens elever”.

Vad kännetecknar en grammatikundervisning som är praktiskt användbar för eleverna i deras språkbruk enligt dig?

Användningsreglerna i grammatiken ska vara handfasta – man kan inte diskutera grammatik utan dess terminologi. Då engelskan är ett så kallat gratispråk, som jag nämnde innan, så tar eleven åt sig mer och kommer därför också att använda det själva. Det är därför viktigt att lärare använder autentiskt material i sin undervisning. Detta kan mycket väl leda till ett intressant och grammatiskt sammanhang där eleven får förståelse för vad som är okej och vad som inte är det. Man ska starta härifrån!

Med detta menar Ohlander att lärare bör sträva efter att lära ut grammatik på ett praktiskt användbart sätt genom – bland annat – användandet av autentiskt material. Vidare menar han att man som lärare ska ta avstamp där eleven ifråga befinner sig kunskapsmässigt och gå vidare därifrån. Man ska således knyta an till elevernas intressen, vilket förhoppningsvis leder till en praktiskt användbar engelska hos dem. Det man lär ut ska alltså vara steget svårare än det som eleven redan kan.

Bör man som lärare i sin grammatikundervisning skilja på fel som *stör* respektive fel som *förstör* i elevers språkbruk? Om ja, hur och varför?

När det gäller vår avslutande fråga tycker Ohlander att man som lärare i sin grammatikundervisning ska skilja på fel som *stör* resp. fel som *förstör* i elevers språkbruk, detta eftersom sammanhanget i språket inte framgår annars. Utöver detta tycker han att man som språklärare ska ”missionera för en mer tolerant sådan [grammatikundervisning]”. Som slutparti betonar han vikten av att ”påpeka fel för eleven – föra in dem i ett grammatisk tänkande – för deras egen skull”, det vill säga ”man ska ofta utsätta dem för autentiskt och ’native speakers’-material”.

7. Diskussion och slutsatser

Hur har attityden gentemot grammatik och grammatikundervisning förändrats genom åren?

Före 1900-talet har språkundervisningsmetoderna skiftat mellan att kunna *använda* ett språk å ena sidan, och att *analysera* det å andra sidan (Celce-Murcia 1991:3). Numera – i dagens språkundervisning – ligger fokus på den kommunikativa kompetensen. I ”The Common European Framework of Reference for Languages: learning, teaching, assessment” (CEFR) framgår det att en kommunikativ kompetens även inbegriper grammatisk kompetens (CEFR 2001:112-115), vilken i sin tur definieras som ”förmågan att förstå och uttrycka mening genom att skapa och känna igen välformulerade fraser och meningar i enlighet med dessa principer (i motsats till att memorera och reproducera dem som fasta formler)” (ibid:113). Det blir således tydligt att den grammatiska kompetensen består i att både förstå men även kunna *uttrycka* mening genom att *skapa*, vilket betonar och visar på en kommunikativ grundsyn.

Samtliga lärare som vi intervjuade är överens om att attityden – både elevers samt i regel – gentemot grammatikundervisning och grammatikinläring har förändrats genom åren. Av lärarsvaren framgår att det har blivit mindre grammatik genom åren, samt att grammatiken förr lärdes ut som ett avskilt moment, medan den numera är invävd i olika läroböcker och därmed blir en naturlig del av undervisningen. I likhet med teoridelen ovan håller lärarna med om att grammatiken en tid tillbaks utgjorde ett avskilt moment i undervisningen samt att fokus då låg på att kunna analysera språket, medan grammatiken numera vävs in i undervisningen så att den blir en naturlig del av den.

Vi tycker att det är bra att grammatiken i dagsläget utgör en naturlig, och inte forcerad, del i språkundervisningen eftersom vi anser att eleverna tar till sig grammatiken bättre ifall de ser den som naturlig istället för avskild (och påtvingad). Vi menar följaktligen att om eleverna ser grammatiken och därmed även undervisningen i den som naturlig och livsnära torde sannolikheten öka för att eleverna ska inse meningen med grammatik såväl som inse att den berikar deras språkförståelse samt språkanvändande, vilket – i sin tur – leder till att de tar åt sig grammatiken bättre samt gör den till något eget och på så sätt utvecklar sin kommunikativa kompetens, vilket – som nämnts – är en utgångspunkt i dagens språkundervisning.

Även lärarsvaren pekar mot att eleverna numera vill ha mer grammatik samt ser värdet med den, vilket – enligt lärarna – beror på att eleverna i dagsläget utsätts för språket (engelskan) mer, vilket i sin tur får dem att inse att deras möjligheter ökar ju bättre de behärskar det engelska språket, och således blir grammatiken ett redskap för att nå språket. Nuförtiden ligger alltså fokus på hur bra elever kan kommunicera och göra grammatiken till något eget. I relation till att eleverna numera vill ha mer grammatik samtidigt som de ser dess värde tycker vi att det är konstigt att det – enligt de intervjuade lärarna – har blivit mindre grammatik genom åren. Kan det kanske vara så att en del lärare är tvivlande beträffande sina egna grammatik-kunskaper och därför även drar sig för grammatikundervisning (såväl som drar sig för att rätta grammatiska fel)?

Hur ser gymnasieelevers och gymnasielärares attityder till engelsk grammatik och grammatikundervisning ut?

När eleverna tar ställning till frågan om de skulle vilja få mer grammatikundervisning i engelska i skolan svarar 71 procent att de är nöjda som det ser ut i nuläget, medan 22 procent menar att de skulle vilja ha några fler lektioner, samtidigt som 7 procent tycker att det redan är för mycket. Vi tycker att det är beaktansvärt att en så pass stor mängd elever är nöjda med den tid som avsätts för grammatikundervisning i nuläget. Att så många elever är nöjda med antalet grammatiktimmor i dagsläget tror vi beror på att grammatikundervisningen bedrivs på ett för eleverna tilltalande sätt, genom vilket eleverna blir medvetna om grammatikkunskapers värde beträffande såväl språkförmåga som språkutveckling.

Svaren som de elever som tycker att det är ”bra som det är i nuläget” ger, pekar mot att de redan anser sig kunna den grammatik som de (av egen uppskattning) bör kunna för tillfället. Dessa svar anser vi visar på att eleverna dels anser sig ”kunna” ett visst mått av grammatik som de enligt egen bedömning bör kunna vid ett visst tillfälle för att de ska kunna göra sig förstådda, dels att eleverna ser värdet med grammatiken (om eleverna inte hade insett värdet av grammatikkunskaper, så hade eleverna, tror vi, med stor sannolikhet svarat att det redan är för mycket grammatikundervisning). Även de elever som är för mer grammatikundervisning torde naturligtvis se nyttan och värdet med grammatikkunskaper.

Om man jämför dessa två grupper (alltså de elever som tycker att det är bra som det är i nuläget å ena sidan, och de elever som är för mer grammatikundervisning å andra sidan) med den grupp elever som tycker att det redan är för mycket grammatikundervisning, tycker vi att det blir tydligt att det sätt på vilket grammatikundervisning bedrivs antingen kan berika eller också hämma elevers språkutveckling, såväl som elevers attityd till grammatik och grammatikundervisning. De svar som de elever som redan tycker att det är för mycket grammatikundervisning ger visar på att de tycker att grammatik är oviktigt, samt att de inte är bra på det och även ser det som något tråkigt. Vi menar att en orsak till elevers negativa attityder till grammatik kan vara elevernas ovisshet gällande grammatikens *hur-*, *vad-* och *varför-*frågor (vilket i sin tur kan vara konsekvensen av en mindre bra bedriven grammatikundervisning). Detta i likhet med Nilsson som menar att lärare och elever i samarbete med varandra bör diskutera villkoren för talspråket såväl som skriftspråket (2000:24).

När eleverna besvarar frågan om varför de lär sig engelsk grammatik framkommer det att 29 procent av eleverna gör det för att de anser att grammatikkunskaper bättrar på deras engelskkunskaper, medan 24 procent menar att grammatiken hjälper dem att uttrycka sig mer felfritt, samtidigt som 23 procent anser att grammatikkunskaper är viktiga i tillägnandet av ett språk. Dessa elevsvar har som gemensam nämnare att grammatikkunskaper i olika grad är nödvändiga när det kommer till att tillägna sig ett språk, uttrycka sig korrekt och därmed behärska språket ifråga. Slutligen anger 14 procent att de lär sig engelsk grammatik på grund av att deras lärare kräver det. Detta sistnämnda svar tycker vi är särskilt tänkvärt. Som Baron och Byrne poängterar med begreppet ”social jämförelse” skapas våra attityder med hjälp av att vi formar våra ståndpunkter i kölvattnet av vad personer som vi respekterar och ser upp till tycker (1997:114). Med hänsyn till ovannämnda fall har alltså eleverna ifråga inte insett grammatikens nytta och relevans för egen del, utan förlitar sig på sin lärare.

Som Baron och Byrne vidare tar upp krävs vissa faktorer för att attityder ska påverka vår inställning, varav två är följande: ”egenintresse” samt ”attitydbetydelse”. Det första har att göra med attitydens relevans och värde i relation till personens liv samt livsmål, medan det senare

är relaterat till hur viktig attityden ifråga är för personen ifråga (ibid:122). I ovannämnda fall har eleverna ifråga alltså inte insett grammatikens relevans och värde sett till deras liv och livsmål, och således kan de inte förstå vikten av grammatik för egen del. Vi ser det därför som viktigt att på ett eller annat sätt få eleverna att förstå vikten av grammatik och grammatikkunskaper, förslagsvis genom att använda autentiska grammatikövningar från en verklighet som eleverna kan känna igen sig i, liksom med hjälp av diskussioner av grammatiska fenomen så att eleverna känner att de kan bidra med något.

Då vi frågar eleverna vilket/vilka av de i enkäten angivna alternativ de anser vara bästa sättet/sätten för dem att lära sig grammatikregler på, visar det sig att 27 procent av eleverna anser sig lära bäst genom att översätta texter från svenska till engelska och vice versa, samt att 25 procent menar att de lär sig bäst genom att lära in regler och exempelmeningar, samtidigt som 17 procent tycker att bästa sättet för dem att lära grammatikregler på är genom så kallade ”drillövningar”. Till sist finns 10 procent som lär sig bäst genom att lära sig fraser som de kan använda för att uttrycka sig, samtidigt som resterande 6 procent lär sig bäst med hjälp av att läsa exempelmeningar och därmed lista ut reglerna. Vi ser således att grammatik lärs ut på många olika sätt i engelskaundervisningen. Denna variation skulle, tror vi, med största sannolikhet kunna vara resultatet av att elever lär sig (bäst) på olika sätt, därav olika metoder. Att elever får chansen att bekanta sig med engelskan på dessa olika sätt menar vi förhoppningsvis vidgar deras perspektiv när det gäller grammatik. Som Ohlander förklarar leder givande språkliga experiment till att ett språkligt intresse väcks hos eleverna.

När vi frågar eleverna om vilken/vilka attityd(er) de tror att deras lärare har gällande grammatik och grammatikundervisning, och hur detta påverkar deras uppfattning av vad grammatik och grammatikundervisning innebär, framgår av elevsvaren att eleverna tror att deras lärare tycker att det är viktigt med grammatik såväl som grammatikundervisning, att lärarens attityd(er) till grammatik och undervisning i densamma påverkar elevernas uppfattning av vad grammatik och undervisning i grammatik går ut på, samt att det är viktigt att lärarna själva tycker att det är roligt med grammatik. Baron och Byrne nämner begreppet ”värder relevans” som syftar på den grad till vilken attityden ifråga relaterar till något viktigt för personen ifråga (ibid:125). Därtill tar de upp ett annat begrepp – ”klassisk betingning” – vilket de definierar som en ”grundläggande form av inläring i vilken en stimulus, inledningsvis neutral, förvärv var förmågan att framkalla reaktioner genom upprepade ihopkopplingar med en annan stimulus” (ibid.), och förklarar att studier visar att inledningsvis neutrala ord kan framkalla negativa reaktioner, genom att de kopplas samman med negativ stimulus (ibid.).

Om vi applicerar detta på vårt resultat kan man resonera enligt följande. Eleverna nämner att det är viktigt att lärarna själva tycker att det är roligt med grammatik, det vill säga att grammatikens värder relevans för lärarna själva ska vara hög, och att de därmed ska se grammatik som något roligt (och viktigt). Om lärarna (innerst inne) *inte* tycker att grammatik är roligt och viktigt, och om eleverna märker detta, är – anser vi – sannolikheten stor att eleverna kommer tycka detsamma och således koppla ihop grammatik (både ordet i sig men också innerbörden) med något negativt och därmed se det som negativt likaså. Även Ohlander betonar vikten av att läraren själv ska ”brinna” för det som han eller hon lär ut för att även eleven ska göra det.

Av de svar som lärarna ger på frågan angående deras attityd gentemot undervisning i och inläring av engelsk grammatik blir det klart att grammatik behövs för att stärka elevernas bas kunskaper i syfte att möjliggöra att eleverna kan uttrycka sig varierat och korrekt. Det framgår även att eleverna i dagsläget är medvetna om engelskans centrala roll i deras liv och därmed

förstår vikten av att bygga på sina språkkunskaper i engelska, samt att elever i allmänhet är tacksamma över att förstå hur språket hänger ihop (med grammatikens hjälp) vilket ger en trygghet för deras användande av språket. Vi ser att elevernas uppfattning beträffande lärarnas attityder till grammatik och grammatikundervisning stämmer ganska väl överens med lärarnas faktiska uppfattning. Då det av elevsvaren framgår att elevers bild av vad grammatik och grammatikundervisning är påverkas av lärarnas inställning till detsamma ser vi det som positivt att eleverna har en korrekt uppfattning när det gäller grammatikundervisningens roll.

Som svar på frågan om hur gymnasieelevers och gymnasielärares attityder till engelsk grammatik och grammatikundervisning ser ut enligt Ohlander svarar han att det sätt på vilket lärare väljer att lära ut grammatik ”påverkar och ibland även avgör en elevs attityd gentemot grammatik”; som lärare – förklarar han – kan man ”älska eller också döda grammatiken”. Vi kan alltså konstatera att lärares sätt att undervisa på, liksom deras inställning till vad de undervisar, påverkar elevernas bild av och attityd till undervisningsobjektet – i vårt fall: grammatiken.

När eleverna tar ställning till hur viktigt de anser att det är att lära sig engelsk grammatik framkommer det av svaren att 58 procent av eleverna anser det vara viktigt, att 29 procent uppger att de tycker det är jätteviktigt att lära sig engelsk grammatik, samtidigt som 12 procent ser det som inte så viktigt. Slutligen är det *en* elev som inte tycker att det är viktigt överhuvudtaget att lära sig engelsk grammatik. Vi finner detta resultat anmärkningsvärt med tanke på att inte mer än 29 procent av eleverna anser det vara jätteviktigt att lära sig engelsk grammatik då de i sina övriga svar (i de öppna frågorna) motiverar grammatikkunskapers betydelse för ett korrekt språkanvändande väl. Därtill finner vi i resultatet att det enbart är *en* elev som inte tycker att det är viktigt överhuvudtaget att lära sig engelsk grammatik i synnerhet intressant, detta eftersom det visar på att grammatiken försvarar sin plats i skolvärlden.

Även lärarna är överens om att grammatikkunskaper är viktiga i tillägnandet av ett språk i syfte att göra ett korrekt språkanvändande möjligt. Lärarna tycker även att det är viktigt att kunna prata *om* språket. Vi tycker i likhet med lärarna att det är viktigt att ha ett så kallat ”metaspråk” för att kunna prata *om* språket, detta för att bland annat kunna förklara diverse språkliga företeelser för eleverna. Vi bedömer att om man som lärare kan prata med eleverna om språket genom att man delar samma grammatiska terminologi torde även grammatikundervisningen bli mer intressant då eleverna så småningom kan göra samma iakttagelser på egen hand och därtill känna att de kan klä dem i ord. Även Ohlander tycker att ett visst mått av grammatikundervisning är ett måste och förklarar att om man inte medvetet lägger märke till grammatiken så blir det svårt att omsätta den i egen praktik. Han tydliggör vidare att det man ska sträva efter i sin undervisning som lärare är en oreflekterad automatiserad användning av det engelska språket.

Att Ohlander väljer att använda ordet ”medvetet” när han talar om att man medvetet ska lägga märke till grammatiken tycker vi är intressant. För att eleverna just *medvetet* ska kunna lägga märke till grammatiken menar vi att de behöver behärska en grammatisk terminologi något så när – inte minst om eleverna dessutom ska kunna omsätta grammatiken i egen praktik. Vi anser att det med all sannolikhet torde vara lättare att begripa något som man kan sätta ord på, och därtill är sådana kunskaper mer beständiga. Vi anser därför, i likhet med lärarna, att det är viktigt att prata *om* språket med eleverna – på detta sätt kan man, som Ohlander uttrycker det, så småningom få till stånd en oreflekterad automatiserad användning av det engelska språket hos eleverna.

Som svar på frågan om vad eleverna anser vara centralt att kunna när det gäller engelsk grammatik svarar 22 procent att de ser det som viktigt att kunna bruka grammatikreglerna i praktiken, och ytterligare 22 procent anser det vara centralt att kunna använda korrekta grammatiska former i skrift. Därtill tycker 20 procent tycker att det är viktigt att kunna bruka korrekta grammatiska former i tal, medan 15 procent anser det betydelsefullt att kunna upptäcka samt rätta egna fel med grammatikreglers hjälp. Sist men inte minst anger 11 procent att det är viktigt att kunna reglerna, medan 10 procent menar att grammatikkunskaper inte är så viktiga och att det är viktigare att kunna samtala.

Vi ser det som tänkvärt att majoriteten av eleverna tycker att det är viktigt att kunna använda grammatikkunskaperna i praktiken (i tal och skrift), medan inte mer än 15 procent av eleverna ser det som viktigt att kunna upptäcka samt rätta egna fel med grammatikreglers hjälp. Kanske – spekulerar vi – är det så att eleverna (de 15 procent) inte förstår grammatikundervisningen och grammatikreglerna tillräckligt bra för att kunna upptäcka och rätta egna fel med dess hjälp? Nog torde fallet vara sådant – anser vi – att när lärare i sin rättning till eleverna ger förslag på vad som är (mer) rätt att skriva leder det till att eleverna aldrig behöver applicera sina grammatikkunskaper aktivt, utan snarare passivt ändrar till det rätta alternativet.

När det gäller frågan om eleverna skulle vilja välja bort undervisning i engelsk grammatik om de själva fick välja, visar det sig av elevsvaren att det både finns de elever som skulle vilja välja bort undervisning i engelsk grammatik (10%) samtidigt som det finns elever som inte skulle vilja göra det (90%). Även detta resultat visar uttryckligen att grammatiken inte håller på att mista sin plats i skolvärlden.

Vad säger styrdokumentet angående engelsk grammatik och grammatikundervisning?

I Lpf94, under rubriken ”Kunskaper – Mål att uppnå”, står det att det är skolans ansvar att se till att varje elev ”kan uttrycka sig i tal och skrift så väl att elevens språk fungerar i samhälls-, yrkes- och vardagslivet och för fortsatta studier” (s 12). Vidare står det skrivet att skolan även ska se till att varje elev ”kan använda engelska på ett funktionellt sätt i yrkes- och vardagsliv och för fortsatta studier” (ibid.). I kursplanen för *Engelska B* – under rubriken ”Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs” – kan man läsa att eleven skall ”ha förmåga att skriftligt presentera ett innehåll på ett klart och väl strukturerat sätt samt kunna uttrycka sig varierat, personligt och med anpassning till mottagare och situation”. Dessutom nämns även att eleven skall ”kunna med språklig anpassning samtala om olika ämnen”.

Från lärarsvaren framkommer att samtliga lärare är positiva till styrdokumentens innehåll. Lärarna är medvetna om att det i styrdokumentet *inte* står något om hur man som lärare ska lära ut grammatik, och tycker att det är bekvämt att ”hur-frågan” – det vill säga hur man som lärare ska lära ut grammatik – är upp till varje enskild lärare. Utifrån lärarsvaren kan vi även se att trots att det i styrdokumentet inte uttryckligen står att grammatikkunskaper är nödvändiga, så ser både vi och lärarna dessa som just nödvändiga för att eleverna ska kunna leva upp till målen. Om vi tar följande ”mål att uppnå” ur Lpf94 som exempel – att skolan ska se till att varje elev ”kan uttrycka sig i tal och skrift så väl att elevens språk fungerar i samhälls-, yrkes- och vardagslivet och för fortsatta studier” – ser vi det som självklart att grammatikkunskaper är nödvändiga för att eleverna ska kunna leva upp till målet ifråga. Om eleverna saknar kunskaper i grammatik och därmed inte följer reglerna för ett korrekt språkanvändande torde det vara svårt att uttrycka sig ”väl” i tal och skrift så att ”elevens språk fungerar i samhälls-, yrkes- och vardagslivet och för fortsatta studier”.

Hur integreras engelsk grammatikundervisning i undervisningen?

Av elevsvaren på frågan om hur ofta eleverna får grammatikundervisning i engelska blir det tydligt att 53 procent får grammatikundervisning i engelska en gång i veckan, att 21 procent menar att de får undervisning i grammatik varje engelsklektion, samtidigt som 14 procent av eleverna uppger att de får det några gånger per månad. Därtill meddelar 8 procent att de flera gånger i veckan får grammatikundervisning. Som avslut menar 3 procent av eleverna att de får det några gånger per termin samtidigt som *en* elev anser sig få det varannan vecka. Detta resultat får oss att bli betänksamma med tanke på att vi har intervjuat fyra klasser, i vilka alla elever i samma klass – enligt lärarna – får lika mycket grammatikundervisning. I enkätfrågan ”Hur ofta får du grammatikundervisning i engelska i skolan?” finns *sex* alternativ att välja bland, och – konstigt nog – är *samtliga* alternativ valda vilket är orimligt med tanke på att det är *fyra* klasser till antalet och eleverna i samma klass får lika mycket grammatikundervisning. Skulle det kunna vara så att det för eleverna är oklart vad som egentligen *är* grammatik? Kanske är det så att vissa elever ser grammatiken som enbart de lektioner som uttryckligen är avsatta för just grammatikundervisning, medan andra elever ser grammatiken som invävd i flera undervisningstillfällen i engelska?

Samtliga lärare som vi intervjuat lär ut engelsk grammatik i sin undervisning, och är överens om att grammatikkunskaper är en grund för ett korrekt språkanvändande, vilket – i sin tur – är ett krav såväl som trygghet för en lyckad framtid exempelvis vad gäller studier och yrkesliv. Avslutningsvis framgår det av de intervjuade lärarna, att det dessutom finns de lärare som strävar efter att göra grammatikundervisningen så autentisk som möjligt med hjälp av exempel från autentiska källor, samt att det kan vara bra att variera sin grammatikundervisning eftersom elever lär sig på olika sätt. Det blir märkbart av lärarnas svar att repetition och anpassning till eleverna är viktigt. Även vi tycker att en autentisk grammatikundervisning är något att sträva efter, eftersom skolan, trots allt, ska förbereda eleverna för en framtid i vilken de kommer få både möta och använda engelska i många skilda såväl sammanhang som källor – och därför torde få övning med hjälp av autentiska källor och autentiskt material. Även Ohlander tycker att man ska ”utsätta” eleverna för autentiskt och ”native speakers”-material, detta för att föra in eleverna i ett grammatiskt tänkande och få dem att inse att de lär sig grammatik för sin egen skull.

Både lärarna och Ohlander tycker att man som lärare i sin grammatikundervisning ska skilja mellan fel som *stör* respektive *förstör* i elevers språkbruk, detta eftersom sammanhanget i språket inte framgår annars. Lärarna menar att fel som *stör* exempelvis är ”svengelska” ord, stavfel med mera, medan fel som *förstör* till exempel kan vara svenska ord i en engelsk text. I sin rättning ger lärarna vanligtvis kommentarer såväl som förslag på vad som hade kunnat passa in bättre än det som eleverna till en början skrev. Sist men inte minst blir det av lärarnas svar evident att rättningen anpassas efter var eleven ifråga befinner sig för tillfället kunskapsmässigt, samtidigt som elevernas kommunikativa kompetens ses i ljuset av ifall en engelsman kan sägas förstå eleverna eller inte. I likhet med de intervjuade lärarna tycker vi att man som lärare bör göra en åtskillnad mellan fel som *stör* respektive *förstör*, men vi tycker att det är viktigt att rättningen sker i relation till den nivå på vilken eleverna kunskapsmässigt befinner sig för tillfället. Detta för att en lärares rättning, oavsett hur den går till, inte ska hämma elevers utveckling – utan snarare vara givande. Givande blir den, enligt oss, då eleven är redo för och intresserad av att bli uppmärksam på sina fel för att sedan kunna anpassa sitt språk därefter. Ohlander förtydligar att målet med grammatikundervisning är ”att varje enskild elevs potential – maximala nivå – ska nås”, vilket vi ytterligare menar styrker vår tanke om att individanpassa rättningen – med hjälp av att utgå från varje enskild elevs personliga behov menar vi att varje enskild elevs fulla potential kan nås.

Har eleverna praktisk nytta av grammatikundervisningen i sitt språk användande?

Av elevsvaren kan man se att 33 procent av eleverna har användning av sina grammatikkunskaper i engelska utanför skolan mycket ofta. Vidare menar 26 procent att de ofta har användning av sina grammatikkunskaper, då däremot 21 procent menar på att det inte är så ofta de har det. Till sist anger 18 procent att de ibland har användning av sina grammatikkunskaper, medan 2 procent nästan aldrig säger sig ha det. Av elevernas svar blir det dessutom tydligt att 45 procent av eleverna upplever att deras kunskaper i engelska blir bättre ju mer grammatikundervisning de får. Därtill menar 33 procent att de upplever att deras engelskkunskaper blir lite bättre, medan 11 procent upplever engelskkunskaperna som mycket bättre. Avslutningsvis anger 8 procent av eleverna att de inte tror att deras engelskkunskaper blir bättre ju mer undervisning i grammatik de får, samtidigt som resterande 3 procent inte alls upplever att deras kunskaper i engelska blir bättre ju mer grammatikundervisning de får.

Med hänsyn till detta resultat tycker vi att det blir tydligt att grammatikundervisningen utgör en central del i skolverksamheten då hela 98 procent av eleverna svarat att de i olika hög utsträckning har användning av sina grammatikkunskaper utanför skolan. Av resultatet framgår att det alltså är blott 2 procent av eleverna som nästan aldrig säger sig ha användning av sina grammatikkunskaper utanför skolan. Att grammatikundervisningen bildar en viktig del i skolans verksamhet styrks även av elevsvaren att 89 procent av eleverna upplever att deras kunskaper i engelska blir bättre ju mer grammatikundervisning de får, medan enbart 11 procent upplever att deras engelskkunskaper inte blir det.

Utifrån elevsvaren kan man se att 32 procent tror att de kommer få användning av sina grammatikkunskaper när de reser, medan 21 procent tror att de kommer få användning av dem i framtida studier. Dessutom anger 19 procent att de tror de kommer få användning av grammatikkunskaperna i sitt framtida yrke, samtidigt som 17 procent tror att de kommer få användning av dem när det gäller fritidsintressen. Slutligen tror 11 procent att de kommer få användning av sina kunskaper i grammatik i sina studier av andra främmande språk. Med hjälp av elevernas svar kan vi uttyda att eleverna upplever att de kommer få användning av sina kunskaper i grammatik inom en mångfald av områden.

För att eleverna ska vara så väl rustade inför framtiden som möjligt menar vi att de behöver en bred grammatisk kompetens vilken eleverna – klarligen – upplever sig ha (om än inte färdigutvecklad, om den någonsin kan sägas bli det). Detta tycker vi visar på att en varierad såväl som autentisk grammatikundervisning är att eftertrakta. Även Kjellin (2002:63-75) förklarar att det ingår i lärares ansvar att visa hur det främmande språket uttalas regelrätt samt att ge upplysningar gällande form och innehåll, vilket ånyo betonar vikten av att skapa kommunikativt betydelsefulla användningssituationer i klassrummet. Med hjälp av en autentisk grammatikundervisning menar vi vidare att eleverna får lättare att förstå hur de ska uttrycka sig språkligt i livsnära situationer, och, som Jönsson (2001:192-197) förklarar, är det i första hand viktigt att eleven kan göra sig förstådd.

De intervjuade lärarna är, i likhet med eleverna, överens om att den engelska grammatik som lärs ut är praktiskt användbar för eleverna i deras språk användande. Dessutom blir det av lärarnas svar uppenbart att eleverna – när de väl blir medvetna om grammatiken – får ”aha-upplevelser” vilket gör att de sätter värde på och kommer ihåg grammatiken bättre. Tornberg (2005) tydliggör att ”våra minnen och det vi kan förstå och uppfatta är präglad av vår personlighet, våra tidigare erfarenheter och den kunskap vi har” (ibid:13). Således betonar hon behovet av att möta eleverna på den nivå där de befinner sig, och att beakta deras bakgrund så-

väl som personlighet. Dessutom förtydligar Tornberg att eleverna endast på detta vis kommer att komma ihåg undervisningen på lång sikt och sålunda tillägna sig språket på ett effektivt sätt. Förutom att knyta an grammatikundervisningen till elevernas kunskapsnivå (som vi nämnt tidigare), tycker vi att det är minst lika viktigt att i undervisningen sträva efter att anpassa grammatikundervisningen efter elevers behov, erfarenheter och intressen. Som en konsekvens därav tror vi att eleverna sannolikt kommer att inse nyttan av grammatikkunskaper bättre och således se dem som ännu mer användbara i praktiken.

De lärare som vi intervjuat är överens om att grammatikkunskaper förbättrar elevers språkkänsla såväl som deras förståelse för hur språket fungerar samt är uppbyggt. Detta i sin tur – framgår det – leder till att eleverna vågar mer (i och med att de känner att de behärskar språket bättre som en konsekvens av grammatikkunskaperna) samtidigt som det motiverar eleverna till grammatikinläring. Vi håller med lärarna och ser grammatik såväl som kunskap i densamma som viktigt. Vi menar att i en framtid som torde kännetecknas av kommunikation på samma sätt som dagens samhälle, är det bra om eleverna känner att de behärskar det engelska språket genom att kunna uttrycka sig korrekt, detta inte minst med tanke på det sätt på vilket engelskan breder ut sig i världen. Som lärare bör man sträva efter att förbereda eleverna inför framtiden i den mån det är möjligt – och i detta fall anser vi att grammatik och grammatikkunskaper är till stor hjälp.

Som vi har diskuterat ovan har attityden i förhållande till grammatik och grammatikundervisning förändrats genom åren på så sätt att den kommunikativa kompetensen betonas i våra dagar, samtidigt som eleverna numera vill ha mer grammatikundervisning vilken – i sin tur – nutilldags ingår som en naturlig del i skolundervisningen. Därtill är eleverna nöjda med mängden grammatikundervisning och ser grammatikkunskaperna som en nödvändighet för att kunna uttrycka sig korrekt och behärska det engelska språket, samtidigt som de anser det vara viktigt att läraren ser grammatik som viktigt eftersom lärarens attityder och grammatikundervisning påverkar deras (elevernas) uppfattning av detsamma. Få elever skulle alltså välja bort undervisning i grammatik om de själva fick välja. Därförutom uppger inte styrdokumentet uttryckligen att grammatikkunskaper är nödvändiga, men lärarna ser dem som just sådana för att eleverna ska kunna leva upp till somliga styrdokumentsmål. Härtill förefaller autenticitet, repetition samt nivåanpassning vara viktigt i grammatikundervisningen och att man som lärare gör en distinktion mellan olika sorters fel, samt får eleverna att nå sin fulla potential genom utmaningar. Sist men inte minst ser eleverna grammatikundervisningen som en viktig del i skolundervisningen med tanke på att 98 procent av eleverna anser sig ha användning av sina grammatikkunskaper utanför skolan. Kunskapen som vi har fått beträffande elev- och lärarattityder gentemot grammatik och grammatikundervisning finner vi synnerligen fruktbar, detta eftersom lärarna är utövarna när det gäller grammatik och undervisning i densamma och därmed formar såväl elevernas uppfattning av vad grammatik innebär som skolundervisningen, medan eleverna – i sin tur – utgör subjektet i vårt kommande yrke, och därmed hjälper deras attityder och åsikter oss att inta utgångspunkt beträffande grammatik och grammatikundervisning i vår lärarprofession.

Förslag på fortsatt forskning:

- En utökad studie om attityder till grammatik och grammatikundervisning hos lärare och elever i gymnasieskolor runt om i landet, där undersökningen omfattar alla /fler/andra gymnasieskolor och lärare (samt jämför skillnader beträffande kön, studieriktningar med mera).
- En longitudinell studie som syftar till att mäta om elevers språkkunskaper i engelska ökar parallellt med hur mycket (och vilken) grammatikundervisning de får i gymnasieskolor runt om i landet.

Referenser

- Baron, R & D Byrne. (1997). *Social Psychology*. Massachusetts: Viacom Company.
- Celce-Murcia, M. (1991). "Language Teaching Approaches: An Overview" i *Teaching English as a Second or Foreign Language* (red. Marianne Celce-Murcia) (andra utgåvan). Boston: Heinle & Heinle.
- Gilje, N & Grimen, H. (2004). *Samhällsvetenskapernas förutsättningar*. Göteborg: Daidalos AB.
- Hedström, K.E. (2001). "Grammatikinläring" in *Språkboken*. Skolverket
- Jönsson, E. (2001). Inlärarens kulturella och språkliga erfarenheter möter språkundervisningen. *Språkboken – Skolverket* (s. 192-197). Stockholm: Liber Distribution. I R. Ferm & P. Malmberg (Red.)).
- Kjellin, O. (2001). *Uttalet, språket och hjärnan – Teori och metodik för språkundervisningen*. Uppsala: Hallgren & Fallgran Studieförlag AB.
- Kotsinas, Ulla-Britt (2002). *Ungdomsspråk*. Uppsala: Hallgren och Fallgren Studieförlag AB.
- Krashen, S.D. (1982). *Principles and Practice in Second Language Acquisition*. Oxford: Pergamon Press.
- Kursplanen för Engelska B*. Skolverket: 2009-12-01.
- Läroplan för de frivilliga skolformerna (Lpf94)*. Skolverket: 2009-12-01.
- Nilsson, N. (2000). "Varför grammatikundervisning?" I: Brodow, B, Nilsson, N och S Ullström. *Retoriken kring grammatiken – didaktiska perspektiv på skolgrammatik*. Lund: Studentlitteratur.
- Ohlander, S. (1999). "Grammatiken, än en gång...Språkpedagogikens 'comeback kid' slår till igen" in *Målspråk och språkmål. Festskrift till Eie Ericsson* (ed.Gunnar Tingbjörn). Göteborgs Universitet
- Strömqvist, S. (1993). "Om grammatik, språklig medvetenhet och grammatikundervisning". I: Kroksmark, T, Strömqvist, G och S Strömqvist. *Fem uppsatser om grammatik*. Lund: Studentlitteratur.
- Stukát, Staffan (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.
- Tornberg, U. (2005). *Språkdidaktik* (3:e rev. upplagan). Malmö: Glerups Utbildning AB.
- Wardhaugh, R. (2006). *An introduction to sociolinguistics*. Malden, MA: Blackwell Publishing.

CEFR. (2001). Council of Europe. *Common Framework of Reference for Language: teaching, learning, assessment*: http://www.coe.int/t/dg4/linguistic/Source/Framework_EN.pdf (2009-11-24).

Nationalencyklopedin: <http://www.ne.se.ezproxy.ub.gu.se/lang/grammatik> (2009-11-18).

Nationalencyklopedin: <http://www.ne.se.ezproxy.ub.gu.se/lang/validitet/338295> (2009-11-29).

Nationalencyklopedin: <http://www.ne.se.ezproxy.ub.gu.se/lang/reliabilitet/292172> (2009-11-29).

Skolverket (2004). *Engelska i åtta europeiska länder – en undersökning av ungdomars kunskaper och uppfattningar*.

Bilaga 1

Elevenkäten

Hej!

Med denna enkät vill vi få kännedom om Din attityd i förhållande till engelsk grammatik och grammatikundervisning. Läs igenom frågorna noggrant och markera (X) det alternativ som stämmer bäst! Ibland kommer du att få välja fler än ett svarsalternativ. Vi önskar dig lycka till!

1. Hur ofta använder du *grammatiskt korrekt* engelska utanför skolundervisningen?

- Flera gånger dagligen
- Varje dag
- Varje vecka
- Några gånger per månad
- Några gånger årligen
- Aldrig

2. Hur ofta har du engelsklektioner i skolan?

- En till två gånger per vecka
- Två till tre gånger per vecka
- Tre till fyra gånger per vecka
- Oftare än fyra gånger per vecka
- Annat: _____

3. Hur ofta får du *grammatikundervisning* i engelska i skolan?

- Varje engelsklektion
- Flera gånger per vecka
- En gång per vecka
- Varannan vecka
- Några gånger per månad
- Några gånger per termin
- Aldrig

4. Skulle du vilja få mer *grammatikundervisning* i engelska i skolan? Motivera ditt svar!

- Ja, mycket mer
- Ja, några fler lektioner
- Det är bra som det är i nuläget
- Nej, det är redan för mycket

Varför/varför inte?

5. Vilket/vilka av nedanstående alternativ känner du är bästa sättet/sätten för dig att lära dig *grammatikregler* på? Du får välja fler än ett alternativ!

Bäst lär jag genom att:

- Lära mig grammatiska regler utantill
- Lära mig regler samt exempelmeningar
- Läsa exempelmeningar och därmed lista ut reglerna
- Lära mig fraser som jag kan använda för att uttrycka mig
- Göra ”drillövningar” (t.ex. skapa egna meningar och former efter en modell)
- Översätta texter från svenska till engelska och vice versa

6. Vilken/vilka attityd(er) tror du att din lärare har vad gäller grammatik och grammatikundervisning? Hur påverkar detta din uppfattning av vad grammatik samt grammatikundervisning innebär?

7. Varför lär du dig engelsk grammatik? Du får välja fler än ett alternativ!

Engelsk grammatik lär jag mig för att:

- Grammatikkunskaper bättrar på mina engelskkunskaper
- Grammatiken hjälper mig att uttrycka mig mer felfritt
- Grammatiken hjälper mig förstå skriven samt talad engelska
- Min lärare kräver det
- Grammatikkunskaper är viktiga i tillägnandet av ett språk
- Annat: _____

8. Anser du att den engelska grammatik som du lär dig är praktiskt användbar i ditt språk-
vändande?

Varför/varför inte? Motivera ditt svar!

9. Hur viktigt anser du att det är att lära sig engelsk grammatik?

- Jätte viktigt
- Viktigt
- Inte så viktigt
- Inte viktigt överhuvudtaget

10. Hur ofta har du användning av dina grammatikkunskaper i engelska utanför skolan?

- Mycket ofta
- Ofta
- Ibland
- Inte ofta
- Nästan aldrig

11. Upplever du att dina engelskkunskaper blir bättre ju mer grammatikundervisning i engelska du får?

- Ja, mycket bättre
- Ja, jag tror det
- Ja, lite bättre
- Nej, jag tror inte det
- Nej, inte alls

12. Tror du att du i framtiden kommer få användningar av dina grammatikkunskaper i engelska? Du får välja fler än ett alternativ!

- Ja, i framtida studier
- Ja, när jag studerar andra främmande språk
- Ja, i mitt framtida yrke
- Ja, när jag reser
- Ja, i fritidsintressen
- Nej, jag tror inte det
- Annat: _____

13. Vad anser du är centralt att kunna vad gäller engelsk grammatik? Du får välja fler än ett alternativ!

Jag anser det vara viktigt att:

- Kunna reglerna
- Kunna bruka reglerna i praktiken
- Kunna bruka korrekta grammatiska former i tal
- Kunna bruka korrekta grammatiska former i skrift
- Kunna upptäcka och rätta egna fel med hjälp av grammatikregler
- Grammatikkunskaper är inte så viktiga, det är viktigare att kunna samtala
- Annat: _____

14. Skulle du välja bort undervisning i engelsk grammatik om du själv fick välja? Varför?

- Ja Nej

Därför att:

Tack för Din medverkan!

Bilaga 2

Intervjufrågor till lärare

1. Lär du ut engelsk grammatik i din undervisning? Varför/varför inte?
 - Om ja, på vilket/vilka sätt lär du ut engelsk grammatik i din undervisning? Varför på detta/dessa sätt?
2. Anser du att den engelska grammatik som du lär ut är *praktiskt användbar för eleverna i deras språkanvändande*? Motivera ditt svar!
3. Vilken är din attityd gentemot instruktionerna gällande undervisning och måluppfyllelse som anges i styrdokumentet för engelska?
4. Hur skulle du beskriva din attityd gentemot undervisning i och inläring av engelsk grammatik?
5. Anser du att grammatikkunskaper är viktiga i tillägnandet av ett språk? Varför/varför inte?
6. Gör du skillnad mellan fel som *stör* respektive fel som *förstör* när du lär ut/rättar grammatik? Varför? Hur?
7. Vilken effekt anser du att grammatikkunskaper har beträffande elevers tillägnande av ett språk?
8. Anser du att attityden (elevers samt i allmänhet) gentemot grammatikundervisning och –inläring har förändrats genom åren? Om ja, på vilket/vilka sätt?

Bilaga 3

Intervjufrågor till Sölve Ohlander

1. Vad är grammatik enligt dig?
2. Hur skulle du beskriva din attityd gentemot undervisning i och inläring av engelsk grammatik?
3. Vad tror du formar en persons attityd(er) till grammatik och grammatikundervisning?
4. Anser du att grammatikkunskaper är viktiga i tillägnandet av ett språk? Varför/varför inte?
5. Hur ser gymnasieelevers och gymnasielärares attityder till engelsk grammatik och grammatikundervisning ut enligt din uppfattning?
6. Anser du att lärares attityder till grammatik och grammatikundervisning påverkar elevers bild samt uppfattning av densamma? På vilket/vilka sätt?
7. Anser du att attityden (hos elever samt i allmänhet) gentemot grammatik-undervisning och –inläring har förändrats genom åren? Om ja, på vilket/vilka sätt?
8. Vad kännetecknar en grammatikundervisning i engelska som är *praktiskt* användbar för eleverna i deras språkbruk enligt dig?
9. Bör man som lärare i sin grammatikundervisning skilja på *fel som stör* resp. *fel som förstör* i elevers språkbruk? Om ja, hur och varför?

Bilaga 4a

Transkribering av intervjun med "Lärare 1"

F²⁵: - Lär du ut engelsk grammatik i din undervisning?

Lärare 1: - Ja det gör jag. En gång i veckan har vi enbart en 40-minuters grammatiklektion.

F: - Varför gör du det?

Lärare 1: - Det ger en trygghet för eleverna. Jag tycker att det är jätteviktigt att ha grunden för att kunna uttrycka sig utanför skolan, såsom i yrkeslivet eller fortsatta studier, utan att göra för många basfel.

F: - På vilket/vilka sätt lär du ut engelsk grammatik i din undervisning?

Lärare 1: - Vi använder en lärobok som heter *Real Time* och extra stenciler. I boken finns en separat del som enbart behandlar grammatik.

F: - Varför just på detta/dessa sätt?

Lärare 1: - Jag tycker att boken är bra och jag gillar uppgifterna och texterna där grammatikdelen vävs in automatiskt.

F: - Anser du att den engelska grammatik som du lär ut är *praktiskt användbar* för eleverna i deras språkanvändande?

Lärare 1: - Ja, det tycker jag. Vid till exempel rättning av texter för att göra dem bättre så strävar jag efter att eleverna ska utvecklas. Genom att rätta vanligt förekommande fel i elevernas texter strävar jag efter att framförallt de svaga eleverna själva ska se sina fel och på så sätt utvecklas. Jag har kunnat se att eleverna är mindre bra på detaljer, men däremot mycket bra när det gäller lyssna, skriva, tala, läsa. Ofta har de även svårt att acceptera att det finns flera olika sätt att uttrycka samma sak på. Ungefär en tredjedel av eleverna gör om samma fel.

F: - Vilken är din attityd gentemot instruktionerna gällande undervisning och måluppfyllelse som anges i styrdokumentet för engelska?

Lärare 1: - Positiv! Jag har som mål att eleverna ska förbättra sig i tal och skrift för att kunna klara av högskolan, yrkeslivet och andra arbetsuppgifter. Jag lägger mig på den nivå som hör till gymnasiet. Mitt mål är alltså att alla elever ska utvecklas.

²⁵ Fortsättningsvis gäller följande: **F** = Författarna till detta examensarbete.

F: - Hur skulle du beskriva din attityd gentemot undervisning i och inläring av engelsk grammatik?

Lärare 1: - Jag vill befästa elevernas baskunskaper för att de ska kunna uttrycka sig korrekt och varierande. De ska kunna göra sig förstådda.

F: - Anser du att grammatikkunskaper är viktiga i tillägnandet av ett språk?

Lärare 1: - Kanske inte i början, för då prioriteras ordinläring mer. Ju högre upp i studierna man kommer, desto mer ska man kunna grammatik för att kunna uttrycka sig rätt. Det är viktigt att skapa ett intresse för grammatik hos eleven, grammatiken ska inte ses som ett tvång – sen kommer kunskapen.

F: - Varför anser du detta?

Lärare 1: - Nationella prov och även arbetsmarknaden kräver att man kan uttrycka sig varierat, tydligt och korrekt.

F: - Gör du skillnad mellan fel som *stör* respektive fel som *förstör* när du lär ut/rättar grammatik?

Lärare 1: - Ja, jag gör skillnad då jag anser att det är oerhört viktigt att eleverna gör sig förstådda, senare sätts mer fokus på språklig korrekthet.

F: - Hur gör du denna skillnad?

Lärare 1: - Till exempel svengelska stör, och även stavfel tycker jag är störande. En löpande text där en elev skriver ett svenskt ord är däremot något som förstör. Kongruensfel är på gränsen mellan fel som stör respektive förstör. Jag varnar eleverna för stavfel, men det är inte antalet stavfel som är avgörande. Vid rättning så ger jag förslag till vad som skulle kunna passa in bättre och avslutar med en slutkommentar. Jag brukar göra ett urval av fel såsom verb, presens och vokabulär. När det gäller duktigare elever sätter jag mer fokus på att de ska kunna uttrycka sig varierat.

F: - Varför lär du ut/rättar på detta sätt?

Lärare 1: - En engelsman ska kunna förstå vad eleverna säger. Det är viktigt att ha formella krav; eleverna ska kunna skriva någorlunda korrekt för att inte missuppfattas. Man ska ha handfasta mål för eleverna och målen bör vara strukturerade och inte flummiga – allt är lika viktigt och detta är något som måste förmedlas till eleverna!

F: - Vilken effekt anser du att grammatikkunskaper har beträffande elevers tillägnande av ett språk?

Lärare 1: - Eleverna får en förståelse för hur ett språk är uppbyggt. De ser exempelvis nyansskillnader; alltså att ett ord, beroende på dess sammanhang, kan ha olika betydelse – till exempel ord som: *look at*, *look for* med flera. Eleven förstår att han eller hon gör sig mer förstådd med hjälp av grammatiken och strävar ständigt efter att bli bättre.

F: - Anser du att attityden (elevers samt i allmänhet) gentemot grammatikundervisning och – inläring har förändrats genom åren?

Lärare 1: - Jo, det tycker jag.

F: - På vilket/vilka sätt?

Lärare 1: - När jag gick i skolan gjorde vi övningar och översättningar. Då fanns varken TV och folk reste inte mycket då. Därför var det viktigt med ordkunskap. 1970-talet och framåt var elever mycket duktiga på att uttrycka sig – bra uttal, bra flyt, förståelse och tala inför grupp. Detta är en stor förändring. Idag vill eleverna prata mycket mer. Andra året på gymnasiet börjar eleverna förstå mer vad grammatik är och även se dess nytta.

Bilaga 4b

Transkribering av intervjun med "Lärare 2"

F: - Lär du ut engelsk grammatik i din undervisning?

Lärare 2: - Ja, men det beror helt på elevernas nivå. Oavsett om programmet är teoretiskt eller praktiskt så är det viktigt att eleverna kan grammatik – målen och kriterierna som grund är desamma.

F: - Varför gör du det?

Lärare 2: - Eleverna ska ges möjligheten att bli behöriga till fortsatta studier, däribland Oxford English och C-kurs. Jag ser även glädje hos eleverna att de behärskar engelsk grammatik.

F: - På vilket/vilka sätt lär du ut engelsk grammatik i din undervisning?

Lärare 2: - Jag lär alltid ut grammatiken på svenska först och sedan på engelska. Jag går igenom en ordklass i taget för att inte röra till det. Jag använder även kroppen för att lära ut olika metoder.

F: - Varför just på detta/dessa sätt?

Lärare 2: - Det är viktigt att alltid bekräfta och repetera det som har lärts ut – på så sätt ser man till att det sitter och prov visar på hur viktigt det är.

F: - Anser du att den engelska grammatik som du lär ut är *praktiskt användbar* för eleverna i deras språkanvändande?

Lärare 2: - Ja, den är användbar. Grammatik är mycket viktigt, speciellt i de praktiska programmen. Man ger ett bättre intryck med ett korrekt språk, till exempel när det gäller jobb och kontakter. Ju mer grammatik man kan, desto färre fel gör man – eleverna blir mer uppmärksamma.

F: - Vilken är din attityd gentemot instruktionerna gällande undervisning och måluppfyllelse som anges i styrdokumentet för engelska?

Lärare 2: - Det står ingenting om hur man ska lära ut grammatik i styrdokumentet. *Hur*-frågan är helt upp till varje lärare vilket är jätteskönt då det inte är styrt. Enligt skolans policy är målet att lära ut det som är mest grundläggande. Enligt Skolverkets kommentar gällande nationella prov så ska störst fokus läggas på ordkunskap snarare än grammatik.

F: - Hur skulle du beskriva din attityd gentemot undervisning i och inläring av engelsk grammatik?

Lärare 2: - Jag tycker att det är roligt att lära ut grammatik då det är så konkret. Det är viktigt att man skiljer på tillfällena där man rättar fel som *stör* respektive fel som *förstör*. Jag tycker inte att man i förväg ska bestämma när man ska ta in grammatiska moment i undervisningen, utan snarare väva in det så att eleven under samtliga engelsklektioner uppmärksammar sina fel själv.

F: - Anser du att grammatikkunskaper är viktiga i tillägnandet av ett språk?

Lärare 2: - Ja, beroende på vad man ska ha språket till; i skolan är det en självklarhet, men i turistengelska räcker det med att kunna göra sig förstådd.

F: - Varför anser du detta?

Lärare 2: - Det är viktigt att ge intrycket av korrekt engelska då man blir bemött på ett annat sätt av engelsktalande. Man lär sig prata *om* språket och att analysera språket är mycket viktigt.

F: - Gör du skillnad mellan fel som *stör* respektive fel som *förstör* när du lär ut/rättar grammatik?

Lärare 2: - Ja, absolut. Det beror ännu en gång helt på vad man ska ha engelskan till.

F: - Hur gör du denna skillnad?

Lärare 2: - Till exempel engelska prepositioner är jättesvåra samtidigt som prepositionsfel är ganska vanligt bland eleverna. Skillnaden mellan brittisk och amerikansk engelska är också svårt och påverkar min rättning. Vid rättning markerar jag fel och ger förslag på vad som skulle kunna passa in bättre. Jag ställer mig frågan: Vad är syftet med rättningen? Det är viktigt att fråga eleven: Vill du att jag ska rätta alla fel? Om man rättar för mycket när det gäller en svag elev kan det hämma utvecklingen, medan andra elever vill bli uppmärksamma på sina fel för att kunna utvecklas. I direktiv från Skolverket gällande nationella prov görs en tydlig skillnad mellan fel som *stör* respektive fel som *förstör* – där menas att uttal och ordkunskap är viktigare än grammatik.

F: - Varför lär du ut/rättar på detta sätt?

Lärare 2: - Det är viktigt att göra eleverna medvetna om varför de uttrycker sig på ett visst grammatiskt sätt och hur detta påverkar betydelsen.

F: - Vilken effekt anser du att grammatikkunskaper har beträffande elevers tillägnande av ett språk?

Lärare 2: - Elever får en bättre djupförståelse av det engelska språket. Ju mer grammatik och förståelse kring språket som eleven får, desto mer lär han eller hon sig och förstår vilket leder till att man vågar mer, ta fler steg på eget initiativ och ge sig på större utmaningar och karriär.

F: - Anser du att attityden (elevers samt i allmänhet) gentemot grammatikundervisning och – inläring har förändrats genom åren?

Lärare 2: - Ja, definitivt!

F: - På vilket/vilka sätt?

Lärare 2: - Förr lärde man sig grammatik för grammatikens skull – ett måste! Då var alltså målet att kunna grammatiken, medan det numera är mer lättsamt – ett medel för att nå språket. Förr påverkade grammatiken en lärares betygsättning – det var avgörande hur många poäng man hade på ett sådant prov – medan numera sätts fokus på hur bra en elev kan kommunicera och göra grammatiken till något eget. Idag är elever mer positiva till grammatik då de utsätts för språket mer, vilket ger dem större medvetenhet och större chanser och möjligheter ju bättre de behärskar språket – eleverna vågar mer nu!

Bilaga 4c

Transkribering av intervjun med "Lärare 3"

F: - Lär du ut engelsk grammatik i din undervisning?

Lärare 3: - Ja, självklart – det hör ju till, det är ett måste!

F: - Varför gör du det?

Lärare 3: - Eleverna måste förstå *varför* de ska lära sig grammatik – de måste ha en ram att bygga på.

F: - På vilket/vilka sätt lär du ut engelsk grammatik i din undervisning?

Lärare 3: - Jag väver in grammatiken i allt. Jag börjar med substantiv och går sedan vidare därifrån.

F: - Varför just på detta/dessa sätt?

Lärare 3: - Jag gör mina egna övningar vilka jag anpassar efter mina elever och deras behov. Jag tycker inte att det funkar bra att använda grammatikboken, så därför kopierar jag upp egna övningar. Det är viktigt att eleverna får bekanta sig med grammatik i många olika sammanhang redan från början.

F: - Anser du att den engelska grammatik som du lär ut är *praktiskt användbar* för eleverna i deras språkanvändande

Lärare 3: - Klart! Ofta tänker eleverna inte på vad som är grammatik. Jag känner att de växer och att de gör sig mer förstådda. Visst händer det att eleverna gör om samma fel ibland – jag skulle säga att det rör sig om ca 50 procent. Eleverna blir medvetna om sin grammatik och det är vanligt förekommande att de uttrycker sig: "Är det så det är?!", en så kallad aha-upplevelse. På detta sätt värdesätter och minns eleverna grammatiken bättre.

F: - Vilken är din attityd gentemot instruktionerna gällande undervisning och måluppfyllelse som anges i styrdokumentet för engelska?

Lärare 3: - Jag har inte läst styrdokumentet på länge. Jag kör mitt race och gör det som jag tycker har funkat bäst under 30år. Jag litar på att läroböcker är konstruerade och anpassade efter kraven i styrdokumentet, och utgår därför mycket ifrån läroböckerna. Jag konstruerar även mycket eget material och på detta sätt får jag in alla fyra moment – tala, skriva, läsa samt lyssna – vilket är en bra förberedelse inför nationella proven.

F: - Hur skulle du beskriva din attityd gentemot undervisning i och inläring av engelsk grammatik?

Lärare 3: - Elever är tacksamma över att förstå hur allt hänger ihop och denna bas ger en trygghet för bruket av språket. Inte förrän gymnasiet börjar elever förstå nyttan av grammatik och vad grammatik faktiskt är för något – vi lärare gör eleverna en jättetjänst.

F: - Anser du att grammatikkunskaper är viktiga i tillägnandet av ett språk?

Lärare 3: - Ja, självklart.

F: - Varför anser du detta?

Lärare 3: - Eleverna måste ha ramen, vilken de senare bygger vidare på. Användandet av grammatikkunskaper, och därmed ett korrekt språk, påverkar andras intryck av en – och därför måste ett formellt språk behärskas.

F: - Gör du skillnad mellan fel som *stör* respektive fel som *förstör* när du lär ut/rättar grammatik?

Lärare 3: - Självfallet! Men naturligtvis ska man vara uppmärksam när det gäller dyslektiker.

F: - Hur gör du denna skillnad?

Lärare 3: - Hur en engelsman uppfattar elevernas språkbruk är själva utgångspunkten. Ett exempel på fel som *stör* är exempelvis felaktig verbböjning, medan fel som *förstör* är till exempel ordfel. Jag brukar visa rättade gamla nationella prov till eleverna för att visa på vanligt förekommande fel. Denna så kallade nationella prov-mallen utgår jag från även när jag rättar egna skrivuppgifter. Jag vet var eleven befinner sig i sin språkutveckling och rättar med hänsyn till detta.

F: - Varför lär du ut/rättar på detta sätt?

Lärare 3: I anvisningarna till de nationella proven står det hur man ska skilja mellan fel som *stör* och fel som *förstör*.

F: - Vilken effekt anser du att grammatikkunskaper har beträffande elevers tillägnande av ett språk?

Lärare 3: - Goda grammatikkunskaper ger eleverna en säkerhet, vilket även leder till en bra språkkänsla. Hur man uppfattas av mottagaren är helt avgörande. Medvetenhet ger helt enkelt trygghet, vilket gör att eleverna vill lära sig ännu mer. Det är oerhört viktigt att man som lärare motiverar eleverna till varför de lär sig grammatik då den ju faktiskt ingår i allt! Eleverna

vill verkligen lära sig, och därför tycker jag att det är viktigt att eleverna får använda språket autentiskt. Vi har till exempel arbetat mycket med talkshows.

F: - Anser du att attityden (elevers samt i allmänhet) gentemot grammatikundervisning och – inläring har förändrats genom åren?

Lärare 3: - Oja! Det har den.

F: - På vilket/vilka sätt?

Lärare 3: - Förut var attityden till grammatik i allmänhet negativ, men nu är den åt rätt håll – eleverna är duktigare nu. Tv, musik, resor har en stor påverkan på eleverna, vilket gör att de inser behovet av grammatiken och därför är mer positiva. Jag brukar med jämna mellanrum fråga eleverna om deras behov av engelsk grammatik, vilket visar på deras positiva inställning.

Bilaga 4d

Transkribering av intervjun med "Lärare 4"

F: - Lär du ut engelsk grammatik i din undervisning?

Lärare 4: - Ja, väldigt ofta. Jag försöker hinna med så många gånger i veckan som möjligt.

F: - Varför gör du det?

Lärare 4: - Jag anser att för att behärska ett språk så måste man ha kunskap *om* språket – och för det behöver man grammatik. Engelskan är ett så pass stort språk i världen och kraven att man ska kunna det bra ökar. Jag vill göra eleverna så förberedda inför framtiden som möjligt.

F: - På vilket/vilka sätt lär du ut engelsk grammatik i din undervisning?

Lärare 4: - Jag försöker variera så mycket som möjligt då olika elever lär sig bäst på olika sätt. Mestadels utgår jag från mina elevers behov; om jag till exempel märker att många elever gör fel på samma sak brukar jag ha ett grammatikmoment om just detta. Jag strävar även efter att göra min undervisning så autentisk som möjlig genom att ha med exempel från autentiska källor som tidningar, tv med mera.

F: - Varför just på detta/dessa sätt?

Lärare 4: - På detta sätt hoppas jag att jag når alla elever där de befinner sig och rustar dem inför framtiden. I och med att jag går igenom fel som är relaterade till elevernas på egen hand skrivna texter, så tror jag att eleverna blir medvetna om att jag ser dem vilket ökar deras motivation för grammatik.

F: - Anser du att den engelska grammatik som du lär ut är *praktiskt användbar* för eleverna i deras språkanvändande?

Lärare 4: - Ja. Som jag nämnde innan försöker jag anpassa mina grammatiklektioner efter eleverna samt deras behov och intressen. Genom att eleverna får undervisning i grammatik med hjälp av bland annat autentiska inslag tror jag de blir bättre förberedda inför framtiden och fortsatta studier.

F: - Vilken är din attityd gentemot instruktionerna gällande undervisning och måluppfyllelse som anges i styrdokumentet för engelska?

Lärare 4: - Naturligtvis är styrdokumentet skrivna för att de ska följas. Målen är många, och det är skönt att man kan välja ganska fritt hur man ska leva upp till dem. Samtidig står det inte tydligt att grammatikkunskaper behövs, men det är ju solklart att för att kunna uppnå dessa mål så måste man använda sig av grammatiken som verktyg.

F: - Hur skulle du beskriva din attityd gentemot undervisning i och inläring av engelsk grammatik?

Lärare 4: - Eftersom engelskan idag är en så stor del av elevernas liv – i och med tv-spel, musik, tv-serier och så vidare – så är det lätt hänt att eleverna lär sig engelska på egen hand, dock inte alltid grammatiskt korrekt. Då eleverna ändå är medvetna om att engelskan har en så central roll i deras liv är de också mer öppna för att bygga vidare på sin engelska språkkunskap – inte minst med hjälp av grammatikens hjälp.

F: - Anser du att grammatikkunskaper är viktiga i tillägnandet av ett språk?

Lärare 4: - Precis som det inte går att köra en bil utan motor, går det inte heller att tala ett språk utan dess grammatik. Att kunna ett språk är alltså att ha kunskap om det – dess grammatik.

F: - Varför anser du detta?

Lärare 4: - Det är oerhört viktigt att eleverna får lära sig grammatiken rätt från början – att gå från delarna till helheten och inte tvärtom.

F: - Gör du skillnad mellan fel som *stör* respektive fel som *förstör* när du lär ut/rättar grammatik?

Lärare 4: - Ja det gör jag – det gör väl alla.

F: - Hur gör du denna skillnad?

Lärare 4: - Jag använder mig ofta av en färdig mall som hjälper mig att uppmärksamma viktiga områden så som ordval, grammatik, uttal, flyt och så vidare. Detta för en rättvis bedömning hos alla elever. I marginalen brukar jag skriva vad som är fel samt ge förslag på vad som hade kunnat passa in bättre. Ibland, när jag hinner, brukar jag även försöka skriva en avslutande kommentar.

F: - Varför lär du ut/rättar på detta sätt?

Lärare 4: - Ibland låter jag eleverna, med hjälp av tidigare nämnda mall, rätta varandras texter för att de ska få en uppfattning om vad som rättas, hur det rättas samt varför. Detta hoppas jag ska få eleverna att förstå min rättning bättre.

F: - Vilken effekt anser du att grammatikkunskaper har beträffande elevers tillägnande av ett språk?

Lärare 4: - Med hjälp av grammatiken får eleverna en bättre förståelse för hur språket fungerar. Detta hjälper dem inte bara i engelska, utan även när de ska lära sig andra språk. För mig som lärare blir det även lättare att förklara språkliga fel för eleverna om vi kan använda oss av samma grammatiska terminologi för att förstå varandra.

F: - Anser du att attityden (elevers samt i allmänhet) gentemot grammatikundervisning och –inläring har förändrats genom åren?

Lärare 4: - Ja, i allra högsta grad!

F: - På vilket/vilka sätt?

Lärare 4: - Det har blivit mindre grammatik genom åren. Förr lärdes grammatik ut separat, medan den i dagläget är invävd i olika läroböcker så att den blir en naturlig del av undervisningen. Förr fick man ofta höra elever uttrycka sig i stil med: ”Vi har *bara* grammatik!”, medan elever numera vill ha mer grammatik och ser värdet med den. Förr var det ofta att man skulle kunna grammatikboken utantill, medan man idag använder mer autentiskt och mer verklighetsanknutet material; nackdelen med detta kan vara att eleverna lär sig använda språket utan att från början känna till grundreglerna – jag tycker därför att det är viktigt att man i tidig ålder presenterar grammatikregler och deras användning för eleverna för att komma undan den så kallade ”papegoja”-metoden, det vill säga att eleverna härmar vad de hör på tv och liknande.

Bilaga 5

Transkribering av intervjun med Sölve Ohlander

F: - Vad är grammatik enligt dig?

S.O.²⁶: - Grammatiken reglerar orden så att man får klart för sig om vem som gör vad mot vem, var, när, hur och varför med mera. Det handlar alltså om de klassiska satsdelarna. Ens ordförråd och kunskap om hur dessa ord ska ordnas efter varandra är så kallade trafikregler. Grammatik är vidare ett abstrakt system vilket småbarn lär sig omedvetet redan i tidig ålder. Man lär sig sedan att analysera mer medvetet och inser vad grammatiken spelar för roll i ens språkanvändande. Även Chomsky talar om en medfödd kompetens. Grammatik är funktionellt praktisk – den är som en planritning för det mänskliga språket, långt ifrån färdigt ... om det någonsin kommer att bli det.

F: - Hur skulle du beskriva din attityd gentemot undervisning i och inläring av engelsk grammatik?

S.O.: - Jag tycker att det är mycket viktigt att man fäster uppmärksamhet på skillnader i det svenska och engelska språket. Man ska också undvika att göra direkta översättningar från svenska till engelska. Det man ska sträva efter är enoreflekterad automatiserad användning av det engelska språket. Jag tycker att ett visst mått av grammatikundervisning är ett måste, för om man inte medvetet lägger märke till den så är det svårt att omsätta den i egen praktik. Grammatiken är inte bara på ytan, utan opererar en hel del abstrakta begrepp. Man måste genomskåda grammatiken och hjälpa eleverna att observera den. Man måste alltså påpeka grammatiken för eleven för att han eller hon ska kunna anpassa sitt språk därefter. Det vore ett mycket mödosamt och onödigt jobb att inte lära sig grammatiken från grunden, då grammatiken hjälper till att rikta uppmärksamhet på något som hade varit mycket svårt på egen hand. Att ha en nollhypotes inställning till detta blir motbevisat – man utnyttjar sina tidigare kunskaper tills motstånd uppstår – detta hjälper en grammatisk framställning oss med. Slutligen kan ett språk kombineras på ett oändligt olika sätt, därför är det viktigt att få syn på detta system.

F: - Vad tror du formar en persons attityd(er) till grammatik och grammatikundervisning?

S.O.: - Engelska är ett så kallat gratispråk då vi idag stöter på det nästan överallt. Mycket av denna input får en att själv producera engelskan – ibland är detta en omedveten inläring. Hur grammatikundervisning bedrivs påverkar och ibland även avgör en elevs attityd gentemot grammatik. Man kan som lärare älska eller också döda grammatiken. Att trivialisera och sträva efter utantillinläring hos eleven, är inte alls spännande. Det är snarare viktigt att göra om det till en slags problemlösning för eleven. Det är viktigt och även mycket intressant att ta upp vanligt förekommande dubbeltydigheter i språket. Det finns mängder av olika sätt att uttrycka samma sak på, vilket också är viktigt att lyfta fram. Givande språkliga experiment

²⁶ Beteckningen ”S.O.” är initialerna för Sölve Ohlander.

leder till ett språkligt väckande hos eleven. Sist men inte minst är det oerhört viktigt att läraren själv brinner för det som han eller hon lär ut för att även eleven ska göra det!

F: - Anser du att grammatikkunskaper är viktiga i tillägnandet av ett språk?

S.O.: - Ja, självklart är de det!

F: - Varför anser du detta?

S.O.: - Grammatik är en utmärkt hjälp för att man inte ska fastna i oacceptabla användningar av språket. Målet är ju att varje enskild elevs potential – maximala nivå – ska nås. Objektivt sett kan man ligga olika nivåmässigt. Grammatik får inte skrämja bort eleverna, utan snarare få dem att inse dess praktiska nytta.

F: - Hur ser gymnasieelevers och gymnasielärares attityder till engelsk grammatik och grammatikundervisning ut enligt din uppfattning?

S.O.: - Grammatik har tyvärr sedan länge haft ett tråkigt rykte om sig. Det har ofta framställts som abstrakt och avancerat. Jag skulle vilja säga att man som lärare ska sträva efter att inte göra det så abstrakt, men å andra sidan så är det precis vad det är. Självklart kan man vara bra på engelska, men utan terminologin så kommer man inte så långt.

F: - Anser du att attityden (hos elever samt i allmänhet) gentemot grammatikundervisning och -inlärning har förändrats genom åren?

S.O.: - Ja, det har den verkligen gjort!

F: - På vilket/vilka sätt?

S.O.: - Jo, förr var grammatik en självklar del i undervisningen, medan den numera är ifrågasatt. Många språklärare fortsätter att undervisa så som de alltid gjort trots ifrågasättanden. Jag tycker att man som lärare ska vara uppmärksam, öppen och kritisk mot alla signaler – vad fungerar för mig? Pedagogik (i detta fall språkpedagogik) besvärar mycket. Att vara lärare är ingen vetenskap, utan ett hantverk där man själv väljer vad som passar en själv och ens elever. Detta ser man mycket av idag.

F: - Vad kännetecknar en grammatikundervisning som är praktiskt användbar för eleverna i deras språkbruk enligt dig?

S.O.: - Jag tycker att man konkret ska anknyta det som lärs ut till elevens användande. Man ska inta ett kontrastivt synsätt där man jämför engelskan med elevens tidigare kunskaper i engelska. Användningsreglerna i grammatiken ska vara handfasta – man kan inte diskutera grammatik utan dess terminologi. Då engelskan är ett så kallat gratisspråk, som jag nämnde innan, så tar eleven åt sig mer och kommer därför också att använda det själv. Det är därför

viktigt att lärare använder autentiskt material i sin undervisning. Detta kan mycket väl leda till ett intressant och grammatiskt sammanhang där eleven får förståelse för vad som är okej och vad som inte är det. Man ska starta härifrån! Detta är en klassisk pedagogisk metod – att ta utgångspunkt där eleven ifråga befinner sig kunskapsmässigt och gå vidare därifrån, och knyta an till elevens intresse, vilket förhoppningsvis leder till en praktisk användbar engelska hos eleven. Det man lär ut ska vara steget svårare än det som eleven redan kan.

F: - Bör man som lärare i sin grammatikundervisning skilja på fel som stör respektive fel som förstör i elevers språkbruk?

S.O.: - Ja, det tycker jag!

F: - På vilket sätt?

S.O.: - Skriftspråket kan ofta vara störande, medan ens talförmåga kan vara mer förstörande.

F: - Varför är detta viktigt?

S.O.: - Annars går ju sammanhanget inte fram! Det är viktigt att man har en känsla för den språkliga formen. Idag har människor en mycket fördomsfull inställning mot varandra, inte minst när det gäller ens språkanvändande. Tas man på allvar? Grammatiken har en stor påverkan här. Som språklärare ska man missionera för en mer tolerant sådan. Man ska påpeka fel för eleven - föra in dem i ett grammatisk tänkande – för deras egen skull. Man ska ofta utsätta dem för autentiskt och native speakers material.